

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA IUVENUM EXCELLENTISSIMA

Karácsony Tamás

*A holding meghatározó befolyása a
vállalatcsoport egészére Debrecen és
Miskolc város példáján keresztül*

2019/1.

Karácsony Tamás¹

A holding meghatározó befolyása a vállalatcsoport egészére Debrecen és Miskolc város példáján keresztül

BEVEZETÉS

„Az írás: zaklatás. Az írásból még nem következik jog az elolvasásra.”² Ezért a bevezetés célja, hogy feltárja a dolgozat mögött meghúzódó hipotéziseket, és agitálja az olvasót a folytatásra.

A dolgozat a társasági jog „szemüvegén keresztül” az általa szabályozott gazdasági társasági formához – a részvénytársághoz – kapcsolódó területet, mégpedig a holdingszerű működést kívánja ismertetni, illetve a vállalatcsoportok vonatkozásában meglévő elméletekben elmélyülni. A téma sokrétű, izgalmas és időszerű is egyben, így döntésem létjogosultságát alátámasztandó, két önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaság bemutatását kíséreltem meg, amiből következett, hogy a konszernjog ingoványos talaján is el kellett indulnom. A téma érvényességének tekintetében leszögezhetjük, hogy nemcsak a magyar, hanem a külföldi gazdasági társaságok pezsgő élete és a világban történő rapid változások szükségszerűen is rákényszeríti a jogalkotót arra, hogy lépést tartson ezzel a jogszabályok folytonos felülvizsgálatán keresztül. A hazai jogi környezet lehetővé teszi a jelenlévő helyi önkormányzatok számára, hogy gazdasági társaságot alapíthassanak, illetve társasági részesedést szerezhessenek egy már működő gazdasági társaságban.³ Az én perszonális választásom két helyi önkormányzatra esett, az egyik – szülővárosom – Debrecen, a másik pedig Miskolc Megyei Jogú Város. Mindkét város önkormányzatának részvételével működik egy-egy gazdasági társaság. Ugyanakkor a gazdasági társaság, mint jogi fogalom, nem fedí le pontosan, mivel állunk szemben, hiszen itt egy vállalatcsoportról van szó, aminek az élén valóban egy társaság áll mindkét önkormányzat esetében, amely összefogja ezt, de a vállalatcsoporton belül számos más társaság található, amelyek javarészt zártkörűen működő részvénytársasági formában lettek alapítva, de – összhangban a polgári jogi kódexszel⁴ – találunk korlátolt felelősségű társaságot is. Az írásom során javarészt a két helyi önkormányzati részvétellel működő társaság alapszabályára, szervezeti és működési

¹ II. éves közigazgatási MA szakos hallgató, konzulens: Dr. Auer Ádám

² FODOR (2002), 2.

³ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018), 9.

⁴ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)

szabályzatára, a jogalkotás termékei közül pedig a nemzeti vagyonról szóló törvény, a Polgári Törvénykönyv, illetve más egyéb, a témához kapcsolódó ágazati jogszabályt hívtam segítségül.

Azonban a téma kapcsán rengeteg kérdés merülhet fel bennünk: miért vannak egyáltalán önkormányzati tulajdonban gazdasági társaságok? Továbbá hogyan kapcsolható össze a konszernjog, mint jogintézmény, illetve a helyi önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaság, mint fogalom? Illetve – mint ahogy arra a dolgozatban utalni fogok – miért kizárólag zártkörű részvénytársasági formában működnek ezek a társaságok?

Látni kell, hogy a társaságok nem csupán külföldön, de hazánkban is szignifikáns szerepet töltenek be az ország gazdasági életében. A magyar társasági jog több társasági formában is lehetővé teszi az alapítást – közkereseti társaság, betéti társaság, korlátolt felelősségű társaság, részvénytársaság – mindegyikre külön, további feltételeket szabva. A részvénytársasági formának a kialakulása a XIX. század fejleménye abban az értelemben, hogy a részvénytársasági forma tömeges elterjedését lehetővé tevő jogszabályokat ebben az időszakban alkották meg a fejlett gazdaságokban. Ugyanakkor a modern részvénytársaság már a XX. század terméke, és fejlődése azonos ütemben zajlik a technológiának a vállalati méretekre gyakorolt hatásával.⁵ Az állami és a helyi önkormányzati részvétellel működő társaságok⁶ helyzete annyiban speciális, hogy az általa kezelt vagyon a nemzeti vagyon része,⁷ vagyis a köz tulajdona, a vállalat menedzsmentjének kötelessége felelősen gazdálkodnia a rábízott vagyonnal. Továbbá figyelembe kell venni, hogy az általuk előállított javak és szolgáltatások számos esetben érintik a lakosság életminőségét, biztonságát, egészségét vagy jólétét.⁸

Mint látható, rendkívül szerteágazó témával állunk szemben, ennek érdekében – hogy a tárgykör behatárolható, dolgozatomban érdemben vizsgálhatóvá váljon – szeretném lefektetni hipotéziseimet, amelyet az alábbiakban fogalmazom meg:

- Igazolható-e, hogy a holding működési forma előnyei számos területen megjelennek a vállalatcsoportok működésében?
- Vajon az uralkodó tag szervezeti egységeinek függőségi kapcsolata kihat a tagvállalatok szintjére is?
- A holding részvényese az ő kizárólagos utasítási jogkörével rendelkezik akkora

⁵ BARTÓK (2008), 4.

⁶ A kifejezés terminológiailag pontos és következetes használatára az alábbi tanulmányban leltem rá: AUER (2015)

⁷ A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (a továbbiakban: Nvtv.) 1. § (2) bek. a) pont

⁸ DOMOKOS – VÁRPALOTAI – JAKOVÁC – NÉMETH – MAKKAI – HORVÁTH (2016), 185.

ráhatással a vállalatcsoport egészére, hogy meghatározza annak irányát?

1. A TÁRSASÁGI JOG ALAPJAI, FEJLŐDÉSE

„A társaságok nem a jog önkényesen meghatározott alkotása révén, hanem a gazdasági szükségszerűségek által kikényszerített fejlődés eredményeként nyerték el mai formájukat.” olvasható Kisfaludi András könyvében.⁹ Következésképpen végig kell gondolnunk, milyen gazdasági törvényszerűségek hívták életre a jog által szabályozandó társaságokat.

A kereskedelem, mint tevékenység szinte egyidős az emberrel. A kereskedelmi jog kialakulásának időpontja azonban viták kereszttüzében áll: ahányan beszélnek róla, annyiféle álláspont alakul ki. Egy dolog azonban kétséget kizáróan igaz, hogy már a római jogot megelőző korszakban is találkozhatunk kereskedelmi jogi normával, de a IX. században az itáliai kereskedővárosokban újra felélénkült a kereskedelem.

Áttérve a hazánkat átívelő társasági jog fejlődésére, azt mondhatjuk, hogy a XVIII. században már elkezdte járni saját útját, ami a kereskedelmi könyvek rendszeres vezetéséről szóló 1723. évi LIII. törvénycikkben manifesztálódott.¹⁰ A társasági jog fejlődése az 1840-es reformtörvényekkel vette kezdetét, és ennek eredményeként alkották meg az 1840. évi XVIII. törvénycikket, amely a „közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól” címet viselte, azonban a magyar társasági jog első kiemelkedő jelentőségű kódexének az 1875. évi XXXVII. törvénycikket, a kereskedelmi törvényt kell tekintenünk: egyrészt, mert definiálta a kereskedő fogalmát, másrészt pedig a kereskedelmi társaságok fajtáiként a közkereseti társaság, a betéti társaság, a részvénytársaság és a szövetkezet alapításának, működésének, megszűnésének alapvető szabályait adta meg. A rt. teljes rehabilitációjára az 1988-ban megalkotott Gt. (1988. évi VI. törvény) vállalkozott, sikerrel, s már lehetővé tette a zártkörűen működő cégforma alapítását is,¹¹ amely elegendő tapasztalattal szolgált a jogalkotó számára, hogy megfordítsa ezt a sorrendet, és elsődleges alapítási móddá a zártkörű létrehozatalt emelte, de szabályozta a nyilvános alapítást is. A 2006-os Gt. (2006. évi IV. törvény) elfogadásakor is megmaradt a fő alapítási forma, vagyis a zártkörű, a Ptk. viszont megszüntette a nyilvános alapítás lehetőségét, így – mint minden más társasági formát – a részvénytársaságot is kizárólag zártkörűen lehet megalapítani.¹²

⁹ KISFALUDI (2007), 19.

¹⁰ AUER – BAKOS – BUZÁSI – FARKAS – NÓTÁRI – PAPP (2011), 18.

¹¹ KENYERES – LOVÁSZY – MÉHES – PÉTERFALVI – SÁRKÖZY – TÖRÖK (2007), 32.

¹² FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 109.

2. A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK JOGALANYISÁGA, FOGALMI ALAPVETÉSEK

Az állami és helyi önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságokra alapvetően a vállalat kifejezést használja a szakirodalom, holott a Ptk. ilyen jogi személy típust nem ismer, és a cégtörvény¹³ sem tesz említést ilyen cégformáról. A vállalat szó visszaidézi a rendszerváltás előtti korszak gazdálkodó szervezeti formáját, az állami vállalatot.¹⁴ Összefoglalóan a közvállalkozás,¹⁵ közvállalat¹⁶ szavak is gyakran használatosak az állami vagy helyi önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságok korrelációjában. A közjogi jellegű jogszabályok leginkább a tulajdonosi minőségre utalnak, mint a tulajdonában álló,¹⁷ tulajdonos,¹⁸ tulajdonú,¹⁹ tulajdonosi²⁰ kifejezések és ezzel különbséget tudnak tenni az eltérő alapítású/tagságú gazdasági társaságok között.²¹

2.1. Az értelmezési keretek megadása

A terminológiai pontosítások előtt néhány, a gazdasági társaságok jogalanyiságával kapcsolatos alapvetést szeretnék ismertetni a pontos értelmezés érdekében. A gazdasági társaságok jogi személyiséggel rendelkező jogalanyok,²² és mint ilyenek, elkülönült vagyonnal rendelkeznek. A tulajdoni elkülönülés elvének értelmében a jogi személy tulajdona nem azonos az öt alkotók/tagok tulajdonával, vagyonával, amiből adódik a vagyoni felelőssége, vagyis a jogi személy kötelezettségeiért, tartozásaiért a jogi személy köteles a helytállásra, az öt alkotók/tagok nem.²³ A jogi személy létesítésekor az alapítók saját vagyonuk korlátozásával új szervezetet, jogalanyt hoznak létre. Kiemelendő, hogy az alapítók, a tagok nem minősülnek a jogi személy tulajdonosának, mivel a hatályos magánjogi szabályozás jogalanyon nem engedélyezi a tulajdonjog fennállását és gyakorlását.²⁴ Az alapítók a vagyoni hozzájárulás teljesítésével teremtik meg az új jogalany vagyonát, ami így már nem az ő tulajdonukba, hanem a jogi személy tulajdonába tartozik.²⁵ Ebből következően tehát a jogi személy alapítói saját vagyonuk korlátozásának ellentételezéseként meghatározott módon és

¹³ A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (Ctv.)

¹⁴ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018), 123-124.

¹⁵ A köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény.

¹⁶ PÉNTEK (2018), 263-275.

¹⁷ Magyarország Alaptörvénye, 2009. évi CXXII. törvény

¹⁸ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.)

¹⁹ Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (Áht.)

²⁰ Nvtv.

²¹ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018), 123-124.

²² Ptk. 3:88. § (1) bek.

²³ BARZÓ – PAPP szerk. (2018), 280.

²⁴ Fővárosi Bíróság 6.G.40.132/2002/3.

²⁵ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018) 124-126.

mértékben gyakorolható jogokat kapnak, úgy, mint tagsági jog. A vagyoni elkülönülésével a jogtárgy jogalannyá válik, ezt nevezzük perszonalifikációnak, és ennek folyamánként a tulajdonos(ok) taggá válnak. Továbbá fontos értelmezési szempontból leszögezni, hogy a gazdasági társaságok olyan jogi személyek, amelyek egyben cégek is, vagyis a cégvédelem elve is irányadó. Ahogy az a fentiekben is kiderült, a jogi személye önálló jogalany, saját cégneve alatt jogokat szerezhet és kötelezettséget vállalhat, így különösen tulajdonost szerezhet, szerződést köthet, pert indíthat, és perelhetőnek minősül.²⁶ Ennél fogva a gazdasági társaság elkülönül az őt alkotó tagoktól, és a tagok változása nem érinti a gazdasági társaság létét, a tagok joga/kötelezettsége nem a gazdasági társaság joga/kötelezettsége, valamint a gazdasági társaság joga/kötelezettsége nem a tagjai joga/kötelezettsége.²⁷

Mielőtt elmerülnék a dolgozatom témájában, meg szeretném világítani a holding és a konzern fogalmát is, amit azért tartok fontosnak, hiszen a tudományos nyelv és a köznyelv eltér egymástól e téren, márpedig a szóhasználat nem kisfontosságú, mert a szó a fogalom pontos megjelölésére szolgál, s az ingadozó szóhasználat a fogalmak összekeverését eredményezheti. Nem csak az általam vizsgált vagyongazdálkodók határozzák meg magukat holdingszervezetként,²⁸ de én magam is említettem már fentebb e kifejezést, valamint a közbeszédben is előszeretettel használják, számos esetben a pontos fogalmi háttér megléte nélkül. Fogalmilag oly módon határozható meg a holding, mint egyfajta gazdasági társaság, amelyet abból a célból alapítanak, hogy az más gazdasági társaságokban olyan részesedést szerezzen, amellyel irányítani, koordinálni, és ellenőrizni tudja azokat. Ebből kifolyólag maga a holding nem folytat semmilyen gazdasági tevékenységet, hanem az általa uralt gazdasági társaságok kvázi „csúcshozza” működik, ezáltal befolyásolja azok üzletpolitikáját, a gazdasági stratégiájuk meghatározásán, valamint az üzleti partnerek megválasztásán keresztül.²⁹ Mások szerint olyan társaság, amelynek gazdasági célja tartós részesedés szerzése egy vagy több jogilag önálló társaságban. A holding vagyongazdálkodó társaság, amely a tulajdonában álló gazdasági társaságok fölött gyakorol irányító és ellenőrző tevékenységet, oly módon, hogy leányvállalataik részvényeinek, üzletrészeinek ellenőrzésre jogot biztosító többségét birtokolják.³⁰

²⁶ Ctv. 2. § (1) bek.

²⁷ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018) 124-126.

²⁸ <http://www.dvrt.hu/hu/szervezeti-strategia> Letöltés dátuma: 2018. október 21., <http://miskolcholding.hu/miskolc-holding-zrt> Letöltés dátuma: 2018. október 21.

²⁹ OSZTOVITS (2014), 448.

³⁰ MONOK (2019)

A konszern fogalmát úgy határozza meg a magánjogi kommentár, mint a holding leképződése néhány jogalany viszonylatában. A cégjegyzékbe bejegyzett és önállóan működő kft.-ben, részvénytársaságban, egyesületben vagy szövetkezetben a gazdasági élet egy másik szereplője befolyást szerez a döntéshozatali mechanizmus felett, amelynek következtében a résztvevő gazdasági társaságok ugyan megőrzik jogi önállóságukat, mégis gazdasági egységet képeznek. A konszernokról, vállalatcsoportokról szóló szakirodalom ismétlődően használja a befolyást, mint kifejezést, amelyet a Ptk. 8:2. §-a határoz meg. Eszerint a többségi befolyás az olyan kapcsolat, amelynek révén természetes személy vagy jogi személy – vagyis a befolyással rendelkező – egy jogi személyben a szavazatok több mint 50%-ával vagy meghatározó befolyással rendelkezik.³¹ A befolyással rendelkező akkor rendelkezik egy jogi személyben meghatározó befolyással, ha annak tagja vagy részvényese, és

- jogosult az ellenőrzött jogi személy vezető tisztségviselői és felügyelőbizottsági tagjai többségének megválasztására, kinevezésére, visszahívására, valamint
- a jogi személy más tagjai, illetve részvényesei a befolyással rendelkezővel kötött megállapodás alapján a befolyással rendelkezővel azonos tartalommal szavaznak, vagy a befolyással rendelkezőn keresztül gyakorolják a szavazati jogukat, feltéve, hogy együtt a szavazatok több mint 50%-ával rendelkeznek.³²³⁰

Minősített többséget biztosító befolyásról pedig akkor beszélhetünk, ha korlátozott felelősségű társaság, avagy zártkörűen működő részvénytársaság tagja a szavazati jogok legalább 75%-ával rendelkezik.³³

3. HELYI ÖNKORMÁNYZATI RÉSZVÉTELLEL MŰKÖDŐ GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK ÉS AZOK VAGYONGAZDÁLKODÁSÁRA VONATKOZÓ KRITÉRIUMOK

A dolgozat sokrétű és összetett témakörére tekintettel célszerűnek tartom azt áttekinteni, hogy az önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságokra, valamint az általuk kezelt vagyona mely jogszabályok által támasztott követelmények vonatkoznak. Ehhez segítségemre lesz a nemzeti vagyonról szóló törvény (Nvtv.), valamint az Alaptörvény vagyongazdálkodásra irányadó követelményei, ugyanakkor jogi személyekről lévén szó, a Polgári Törvénykönyv irányadó szabályait is irányadónak tekintjük.

³¹ Ptk. 8:2. § (1) bek.

³² Ptk. 8:2. § (2) bek.; OSZTOVITS (2014), 449.

³³ Ptk. 3:324. § (1) bek.

3.1. Az irányadó alapelvek és követelmények

Eltekintve attól, hogy állami vagy helyi önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságról beszélünk – témám szempontjából számomra az utóbbi mondható relevánsnak –, a vagyongazdálkodásukra irányuló alapelvek betartása ugyanúgy kötelező érvényű. Az Nvtv. hatálybalépése előtt a jogalkotó szabad kezet adott az önkormányzatok számára, hogy saját vagyongazdálkodási szabályrendszerüket kialakítsák, hiszen a vagyon feletti tulajdonosi joggyakorlásra csak szűk körben létezett törvényi szabályozás. Ilyennek nevezhető a régi Áht. törvény előírása a versenyeztetési kötelezettségre.³⁴ Az új vagyontörvény azonban merőben új helyzetet teremtett 2012-től, és szűk kört hagyott az önkormányzatok számára jogalkotási szabadságként.³⁵ A vagyongazdálkodás mikéntjének a jelentősége azon a tényen alapul, hogy az államháztartásnak e két alrendszere közpénzekkel, közforrásokkal gazdálkodik, emiatt a nemzeti vagyonnal történő hatékony és célszerű gazdálkodás megvalósulása érdekében számos jogszabály tartalmaz rájuk vonatkozó egyedi előírásokat, követelményeket, amelyeket alapelveként fogalmaz meg, azonban azokat az eseményeket nem nevesítik, amikor a vagyongazdálkodás követelményeit megvalósították, vagy megsértették.³⁶ Az Nvtv. 1. § (2) bekezdésének c) pontja leszögezi, hogy az államot, valamint a helyi önkormányzatot megillető társasági részesedések a nemzeti vagyonba tartoznak, amely eltérő lehet aszerint, hogy 100%-os az állami vagy helyi önkormányzati részesedés, vagy ennél kevesebb. Hazánk Alaptörvénye a nemzeti vagyon kezelésének és védelmének céljául a közérdek szolgálatát, a közös szükségletek kielégítését és a természeti erőforrások megóvását, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevételét jelöli meg.³⁷ Az Alaptörvény azt is rögzíti, hogy a nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit sarkalatos törvény (az Nvtv.) határozza meg.³⁸ Az Nvtv.-ben létrehozott felépítés szerint a nemzeti vagyon elemeit négy osztályba sorolhatjuk be, amelyek a következők:

- forgalomképtelen nemzeti vagyon,³⁹
- korlátozottan forgalomképes nemzeti vagyon,⁴⁰
- nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon,⁴¹

³⁴ 1992. évi XXXVIII. törvény 108. § (1) bek.

³⁵ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018), 113-114.

³⁶ Uo. 101.

³⁷ Alaptörvény 38. cikk (1) bek.

³⁸ Alaptörvény 38. cikk (1) bek.

³⁹ Nvtv. 3. § (1) bek. 3. pontja

⁴⁰ Nvtv. 3. § (1) bek. 6. pontja

⁴¹ Nvtv. 3. § (1) bek. 12. pontja

- üzleti vagyon.⁴²

Az Alaptörvény rendelkezése nyomatékosítja azon álláspontot, miszerint a nemzeti vagyon kezelése nem szolgálhat magánérdekeket, hanem azt a közösség javára kell használni, kiemelt figyelmet fordítva végességükre tekintettel a védelemre szoruló természeti erőforrásokra, valamint arra, hogy a nemzeti vagyon a jövő generációk számára is szükségleteik kielégítéséhez szükséges mértékben rendelkezésre álljon.⁴³ Az Alaptörvény 38. cikk (5) bekezdése a helyi önkormányzat tulajdonában lévő gazdálkodó szervezetekre tekintettel fogalmaz meg egyedi kitételeket, miszerint törvényben meghatározott módon, önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei szerint.⁴⁴ Ebből következően az önkormányzat részvételével működő gazdasági társaságok gazdálkodásának módját illetően önkormányzati rendelet nem állapíthat meg további követelményeket – még akkor sem, ha azok speciálisabbak, – hiszen az Alaptörvény értelmében a vagyongazdálkodás módját törvény határozza meg.⁴⁵

3.2. A vagyongazdálkodás

Lévéen, hogy állami vagy helyi önkormányzati részvétellel működő gazdálkodó szervezeteknek is lehet részesedése, általános érvényű megállapítások irányadóak, azonban eltérő hangsúllyal.

Egy fontos azonosulási pont azonban van, mégpedig a kiemelt társadalmi érdek a felelős működés igénye iránt, hiszen a köztulajdonú gazdasági társaságok mögött az adófizetők pénze áll. Az Alaptörvény nem tesz különbséget a magán- és a köztulajdon között, minden tulajdonformát egyenjogúnak tekint, és egyenlő védelemben részesít (különböző tulajdonformák egyenrangúságának elve),⁴⁶ valamint leszögezi, hogy mindenkinek joga van tulajdonhoz, amely társadalmi felelősséggel jár.⁴⁷ Rendelkezik arról is, hogy a törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csupán az emberre vonatkoznak.⁴⁸ A helyi önkormányzat vagyona a tulajdonából, valamint a helyi önkormányzatot megillető vagyoni értékű jogokból áll. A helyi önkormányzat vagyona és az állami vagyon együtt képezik a nemzeti vagyon fogalmát, így a nemzeti vagyonba tartozik a helyi önkormányzatot megillető

⁴² Nvtv. 3. § (1) bek. 18. pontja

⁴³ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3201/2012. számú ügyben

⁴⁴ Alaptörvény 38. cikk (5) bek.

⁴⁵ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018), 104.

⁴⁶ 59/1991. (XI. 19.) AB határozat

⁴⁷ Alaptörvény XIII. cikk (1) bek.

⁴⁸ Alaptörvény I. cikk (4) bek.

társasági részesedés is.⁴⁹ A képviselőtestület a helyi önkormányzat tulajdonában álló nemzeti vagyona az önkormányzati közfeladat átadásához kapcsolódva vagyonkezelői jogot létesíthet. Ezt lentebb részletesebben kifejtem, előljáróban annyit, hogy a helyi önkormányzat kizárólag az önkormányzat 100 %-os tulajdonában álló gazdálkodó szervezettel létesíthet vagyonkezelői jogot, amely jog kizárólag általuk gyakorolható.⁵⁰

4. A KÖZDOLGOK TULAJDONJOGA ÉS FORGALOMKÉPESSÉGE

Kiindulópontként a tulajdonjog alanyát és a dolog rendeltetését kell meghatároznunk. Arra keressük a választ, hogy az állam, az állami szervek és a helyi önkormányzatok – mint magánjogi forgalom alanyaként is fellépő közjogi jogalanyok – tulajdonában lévő dolgokra, valamint az ezek tulajdonában lévő dolgokkal kapcsolatos jogokra milyen szabályozás vonatkozik, és hol húzható meg a magánjogi szabályozás érvényesülésének a határa. A dolgok rendeltetésük szerint közvetve vagy közvetlenül társadalmi célokat szolgálhatnak, illetve bárki számára hozzáférhetőek lehetnek.⁵¹

Az önkormányzatok, mint polgári jogi jogalanyisággal felruházott közjogi alanyok Janus- arcúsága okozza a problémát, hiszen meg lehet őket határozni a közjog alanyaiként, valamint polgári jogi jogalanyként – tulajdonosként – is. Előbbi viszony jellegzetessége az alá-fölé rendeltség, kényszerítő eszközök alkalmazása, valamint a közérdek dominanciája. Ezzel ellentétben, ha a másik arcukat nézzük, akkor elvileg a gazdasági élet egyenjogú és mellérendelt szereplői, ahol a magánérdekek összeegyeztetésre kerülnek, és nem gyakorolhatnak a felek közvetlen kényszert egymás felett.⁵² Kérdésként felvethető, hogy a közdolgok a tulajdon sajátos tárgyainak tekinthetők-e, amit nem érint a magánjogi szabályozás, vagy a magánjogi tulajdon tárgyai, és a célhoz kötöttség csupán az időleges közjogi korlát formájában terheli őket.⁵³ Éppen ezért a polgári jogban különös gondot kell fordítani arra, hogy a közhatalmi és köztulajdonosi funkció ne keveredjen össze. Ennek megvalósításához racionális megoldás, ha a köztulajdon gyakorlására speciális tulajdonosi szervezeteket hozunk létre, ami nem zárja ki, hogy közhatalmi funkciójú szervek – a tulajdonszerzés érdekében – polgári jogi viszonyokban jogalanyként lépjenek fel, azonban az így szerzett tulajdon köztulajdonnak fog minősülni. Ezen tulajdon a közhatalom működőképességét biztosítandó és

⁴⁹ Nvtv. 1. § (2) bek.c) pontja

⁵⁰ Möt. 109. § (1) bek.

⁵¹ MENYHÁRD (2010), 75.

⁵² LENKOVICS (2014), 68-69.

⁵³ MENYHÁRD (2010), 75.

annak alárendelt tulajdon lesz, amit az önkormányzat kincstári vagyonának nevezünk. A másik sajátos köztulajdoni hányad rendeltetése viszont az, hogy a piaci törvények által vezérelt gazdasági viszonyokban integrálódjon, így ez az önkormányzat vállalkozói vagyonát képezi.⁵⁴

1990-től kezdődően – amikor alkotmányos elismeréssel az állami tulajdontól különvált a helyi önkormányzat tulajdona – beszélhetünk önkormányzati tulajdonról.⁵⁵ Az Mötv. értelmében a helyi önkormányzat vagyona a tulajdonából és a helyi önkormányzatot megillető vagyoni értékű jogokból áll, amelyek az önkormányzati feladatok és célok ellátását szolgálják. A jogszabály arról is rendelkezik, hogy a tulajdonost megillető jogok gyakorlásáról a képviselő-testület rendelkezik,⁵⁶ ami azt jelenti, hogy a helyi önkormányzat a polgárainak összességét, mint tulajdonosokat – nem közvetlenül, hanem közvetve – a képviselő-testület „képvisele”, közvetve gyakorolva ezáltal a tulajdonjogot,⁵⁷ ami miatt jelentősebbé válik a transzparencia a jogügyletek tekintetében, ezt elősegítendő pedig a tulajdonosi jogviszonyok tisztázása.

5. A RÉSZVÉNYTÁRSASÁGRÓL

A részvénytársaságok döntő többsége átalakulással jött létre 1989-ben és az azt követő években. Nem egy esetben utólag derült ki, hogy a részvénytársaságokra megállapított szabályok túlságosan merevnek és nehézkesnek bizonyultak a vezetés számára, amely addig gyakorlatilag azt csinált saját vállalatánál, illetve saját vállalatával, amit akart.⁵⁸ Magyarországon a részvénytársaságok száma 6700 körülire⁵⁹ tehető, ami lényegesen elmarad a lista élén álló korlátolt felelősségű társaságok (kb. 380 ezer)⁶⁰ és a betéti társaságok (kb. 128 ezer)⁶¹ számától. A betéti társaságok jellemzően mikro-, és kisvállalkozások, a korlátolt felelősségű társasági forma a kis-, és középvállalkozások körében, míg a részvénytársaságok jellemzően a nagyvállalatok vonatkozásában terjedtek el.

5.1. Felelősségi formák

A részvénytársaságok méretükből adódóan a gazdaságban és a társadalomban betöltött szerepük alapján kiemelkedő helyet foglalnak, és mint ilyen, klasszikus tőkeegyesítő forma,

⁵⁴ LENKOVICS (2014), 68-69.

⁵⁵ Uo. 70.

⁵⁶ Mötv. 106. § (2) bek., Mötv. 107. §

⁵⁷ LENKOVICS (2014), 71.

⁵⁸ Ptk. 3:210. §; SÁRKÖZY (2016)

⁵⁹ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/gaz/gaz1712.pdf> 2. Letöltés dátuma: 2018.11.27.

⁶⁰ Uo. 2.

⁶¹ Uo. 2.

amelynek lényege (volt) az anonimitás és a személytelenség.⁶² A tulajdoni elkülönülés/ elválasztás elve alóli kivételek a jogi személy tartozásaiért, a tag, valamint az alapító helytállási kötelezettségének jogszabályban történő rögzítése. A polgári jogi kódex a személyegyesítő típusú jogi személyek esetén – generális jelleggel – mögöttes, korlátlan és egyetemleges tagi felelősséget ír elő, úgymint a közkereseti társaság tagjai,⁶³ a betéti társaság belfagya(i),⁶⁴ és az egyesülés tagjai⁶⁵ vonatkozásában.⁶⁶ Ezen túlmenően az alapelv korrekcióját jelentik a meghatározott jogi szituációkra szabott, a jog- és forgalombiztonságra, továbbá a hitelezővédelemre vonatkozó kivételek:⁶⁷

- a korlátolt felelősséggel visszaélő tag/alapító felelőssége (felelősségátvitel),⁶⁸
- a vagyoni hozzájárulás nélkül alapítható jogi személy tagjának/alapítójának helytállása az így létesített jogi személy tartozásaiért (alultőkésítés szankcionálása),⁶⁹
- a jogi személy tagjának felelőssége a tagsági jogviszonyával összefüggésben, szerződésen kívül, szándékosan okozott kárért (felelősségättörés),⁷⁰
- a jogutód nélkül megszűnt jogi személy tagjainak/alapítóinak helytállása a megszűnt jogi személy ki nem elégített tartozásaiért, a felosztott vagyomból való részesedésük mértékéig,⁷¹
- az előtársaság tagjának/alapítójának helytállása a cégnyilvántartásba be nem jegyzett előtársaság tartozásaiért,⁷²
- gazdasági társaság egyedüli vagy minősített többséggel rendelkező tagjának felelőssége a hátrányos üzletpolitika folytatásáért,⁷³
- a vállalatcsoport uralkodó tagjának felelőssége az ellenőrzött tag felszámolása esetén a ki nem elégített hitelezői követelésekért,⁷⁴
- az apportáló részvényes felelőssége, amely szerint, ha az apport értéke átruházáskor nem éri el a létesítő okiratban megjelölt értéket, a részvénytársaság a különbözet megfizetését követelheti 5 éves jogvesztő határidőn belül az apportot szolgáltatató tagtól,⁷⁵

⁶² FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 110-111.

⁶³ Ptk. 3:118. §, 3:139. § (1) bek.

⁶⁴ Ptk. 3:154. §, 3:155. §

⁶⁵ Ptk. 3:368. § (1) bek., 3:369. § (1) bek. b) pontja

⁶⁶ BARZÓ – PAPP szerk. (2018) 281.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Ptk. 3:2. § (2) bek.

⁶⁹ Ptk. 3:9. § (2) bek.

⁷⁰ Ptk. 6:540. § (3) bek.

⁷¹ Ptk. 3:48. § (3) bek.

⁷² Ptk. 3:101. § (5) bek.

⁷³ Ptk. 3:324. § (3) bek.

⁷⁴ Ptk. 3:59. §

⁷⁵ Ptk. 3:10. § (3) bek.

- az apportot elfogadó részvényesek felelőssége, aminek értelmében az apportot tudomásuk ellenére túlértékelő tagok az ebből eredő károkért az apportálóval egyetemlegesen felelnek,⁷⁶
- a részvényes kötelezettsége a részvénytársaság üzleti titkainak megőrzésére, azonban ha titoktartási kötelezettségének megszegésével kárt okoz, akkor az ebből eredő károk megfizetésére kártérítési felelősséggel tartozik.⁷⁷

Az említett hitelezői követelések kielégítését a jogszabály az uralkodó tag mögöttes helytállási kötelezettségének előírásával biztosítja. A helytállási kötelezettség előírásának az az indoka, hogy az ellenőrzött társaság az uralkodó tag utasítása joga révén ennek alárendelt helyzetbe kerül, és ezt az alárendelt helyzetet egyenlíti ki a mögöttes helytállási kötelezettség.⁷⁸ Az elismert vállalatcsoport uralkodó tagjának mögöttes helytállási kötelezettsége a vállalatcsoport megszűnését követően is fennáll, vagyis az uralkodó tag a vállalatcsoportként való működés idején vállalt kötelezettségek teljesítéséért a vállalatcsoport megszűnését követően is helytállni tartozik.⁷⁹

A fentebb ismertetett felelősségi forma, amely a hitelezővel szembeni korlátlan felelősség szabályát írja le, nevezetesen a felelősségátörés intézménye, amely részvényes és hitelező közötti kapcsolatban manifesztálódik. Eszerint a részvénytársaság jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések fennmaradása esetén nem hivatkozhatnak korlátolt felelősségükre azok a részvényesek, akik ezzel visszaéltek. A visszaélés különösen akkor valósulhat meg, amikor a részvényesek a részvénytársaság vagyonával sajátjukként rendelkeztek, vagy úgy csökkentették, hogy tudták, vagy az általában elvárható gondosság tanúsítása mellett tudniuk kellett volna, hogy ezáltal a részvénytársaság harmadik személlyel szemben fennálló kötelezettségét nem fogja tudni teljesíteni. Amennyiben ezek a feltételek fennállnak, a részvénytársaságot terhelő, saját cégneve alatt vállalt kötelezettségekért fennálló korlátlan felelősséget a jogalkotó „átviszi” azokra a részvényesekre, akiknek visszaéléséből fakadóan a részvénytársaság nem tudott helytállni hitelezőivel szemben.⁸⁰

Ugyanakkor a részvénytársaság és a korlátolt felelősségű társaság között két ponton van különbség. Az egyik a már említett anonimitás és személytelenség, ami azt jelenti, hogy egy részvénytársaságban a tagok személye – bizonyos kivételektől eltekintve – érdektelen, a hangsúly a befektetett tőkén van, amelynek ellenértéke és egyben a tagsági jogok megtestesítője

⁷⁶ Ptk. 3:99. § (2) bek.

⁷⁷ FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 110-111.

⁷⁸ ÍH 2004. 36.

⁷⁹ Ptk. 3:61. § (3) bek., BARZÓ – PAPP szerk. (2018), 345.

⁸⁰ FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 111.

– és ez a másik különbség – az értékpapír formájában kibocsátott részvény, amely az összes társasági forma közül csak a részvénytársaságra jellemző. A köznyelvben tévedések övezik, ezért fontosnak tartom megjegyezni, hogy a részvényes részvénye révén nem minősül az rt. tulajdonosának, hiszen tulajdonjoga csupán az értékpapíron áll fenn, ez a tulajdonjog pedig megszűnik a részvény értékesítésével vagy bevonásával.⁸¹

5.2. A vállalatcsoportosulás

A későbbiekben kifejtem, hogy a részvénytársaságoknak milyen szervezeti felépítése ismeretes a jogszabály alapján, most azonban a vállalatcsoport jogintézményét mutatom be, és ide kívánom hozni Debrecen és Miskolc város tulajdonában lévő vagyongazdálkodó társaságok példáját.

A cégek jelentős hányada, annak ellenére, hogy jogilag önálló entitásnak mondhatók, üzleti döntéseiket érintően nem nevezhető teljes mértékben függetleneknek.⁸² Az elmúlt időkben a dinamikus, nemzetközi piaci folyamatokat egyfajta „szervezeti innováció” kíséri. A globális piacokon a hagyományos nagyvállalati formák felett úgy tűnik eljárt az idő, az „egy vállalat egy gazdálkodási egység” modellje mára inkább a kis- és középvállalati szférát jellemzi.⁸³ A jog speciális konszernszabályok megalkotásával válaszol a gazdasági élet realitására, miszerint összetartozó, nagy egységet képező vállalkozások között bonyolult kapcsolatrendszer bontakozik ki. A jogalkotónak számos érdeket tekintetbe kell vennie, nem kizárólag az uralkodó, de az alávetett cég érdekeit is, mégpedig a tulajdonosok, azon belül is a kisebbségi tulajdonosok, valamint az érintett vállalatok dolgozóinak és az alávetett helyzetbe kerülő vállalkozások hitelezőinek érdekeit is.⁸⁴ A szervezeti innovációs folyamatok a vállalkozások tevékenységének összehangolására több megoldást is kiérleltek, a konszernként, illetve a vállalatcsoportként való működés annak csak egyik változata. A fejlett gazdaságokban mindenesetre tény, hogy az egységes nagyvállalatot a hálózatok, vállalatcsoportok váltják fel. A vállalatcsoportosulások, illetve a vállalatcsoportként történő együttműködés lényegében a befolyásgyakorlás szervezett formáját jelenti az uralkodó tag és az ellenőrzött tagok között.⁸⁵ A vállalatcsoportosulások természetüknél fogva többfélék lehetnek, a konszernelméletek azonban két kapcsolódási pontot különböztetnek meg, amelyek közül az egyik a tőkekapcsolaton alapul (konszern, holding), a másik pedig tulajdonosi

⁸¹ 645/B/2008. AB határozat, 157-161.

⁸² SÁNDOR (2016), 41.

⁸³ SÁRKÖZY (2014), 84-85.

⁸⁴ SÁNDOR (2016), 41.

⁸⁵ AUER – BAKOS – BUZÁSI – FARKAS – NÓTÁRI – PAPP (2011), 566.

tőkekapcsolaton. Konzern kifejezés alatt lényegében tehát olyan vállalati csoportosulást értünk, melynek tagjai jogi értelemben különálló szervezeti jogalanyok, de tagjainak tevékenységét egységes üzletpolitika határozza meg, egységes piaci fellépésüket a fejlesztési források racionalizálása, optimális tőkeallokáció, és mindezek biztosítására az irányítási struktúra összekapcsolása jellemzi.⁸⁶

5.3. Városi példák a vállalatcsoportra

Összefoglalóan a jogi személyekre úgy kell tekintenünk, mint a jog mesterséges teremtményeire, létalapjukat egy különleges célban bírják, ebből következően valóságos céljogalanyok, valamilyen célból, illetve okozat miatt hozzák létre azokat.⁸⁷ Ezen kritériumoknak Debrecen és Miskolc város önkormányzata tulajdonában álló gazdasági társaságok megfelelnek. A Debreceni Vagyonkezelő Zrt. honlapja szerint a társaság célja, hogy a cégcsoportot a legnagyobb hatékonysággal és eredményesen működtesse, továbbá, hogy a holdingszintű stratégiai fókusz megjelenjen, a vállalatcsoport szintjén valósuljon meg a stratégia, és az egységes fellépésből adódó előnyöket használják ki.⁸⁸ Az egységes üzletpolitika megléte és annak minél nagyobb fokú kihasználása vitathatatlan, mindemellett a vállalatcsoporton belül megtalálhatóak a jogilag független, különálló szervezeti alanyok (gazdasági társaságok). Az uralmi szerződésben meghatározott egységes üzletpolitika fogalmát jogszabály nem rendezi, hiszen lehetetlen lenne azt általánosságban körülírni.⁸⁹ Az azonban tényszerűen állítható, hogy az üzletpolitika nem egyszeri pénzügyi döntések meghozatalát jelenti, hanem olyan üzleti „cselekvési programot” takar, amely a stratégiai, piaci műveletek hosszabb távú meghatározása és tervezése, a cégre jellemző gazdálkodási koncepció kialakítása, valamint az üzleti célok, irányelvek megfogalmazása révén valósul meg.⁹⁰ A Miskolc Holding Önkormányzati Vagyonkezelő Zrt. szintén az összehangolt stratégiai irányítás, az olcsóbb működés és a hatékonyabb tulajdonosi joggyakorlás kereteinek megteremtése érdekében választotta a vállalatcsoport szinten történő működési lehetőséget.⁹¹ A vállalatcsoportok között azonban van eltérés és egyezés is. Abban a tekintetben, hogy egyik vállalatcsoport esetén sem történt uralmi szerződéskötés, egyezés van, míg azonban Miskolc esetében az anyavállalat (Miskolc Holding Önkormányzati Vagyonkezelő Zrt.) alapszabálya rendelkezik a Ptk. irányadó rendelkezéseinek megfelelően az uralmi szerződés kötelező

⁸⁶ SÁRKÖZY (2014), 84-85.

⁸⁷ TOMCSÁNYI (1926) (2017), 74.

⁸⁸ <http://www.dvrt.hu/hu/szervezeti-strategia> Letöltés dátuma: 2018. október 21.

⁸⁹ BARZÓ – PAPP szerk. (2018), 342.

⁹⁰ ÍH 2005. 34.

⁹¹ <http://miskolcholding.hu/miskolc-holding-zrt> Letöltés dátuma: 2018. október 21.

tartalmáról, Debrecen esetében sem anyavállalati (Debreceni Vagyonkezelő Zrt.) szinten, sem a leányvállalatoknál nem fellelhető ilyen tartalmi előírás az alapszabályban.

Azzal indokolható, hogy uralmi szerződéskötés nem történt, miszerint a már említett magánjogi kódex részletes szabályozást alakított ki arra az esetre, amikor az uralkodó tag egyedül rendelkezik társasági részesedéssel a vállalatcsoport ellenőrzött tagjában. Mégpedig azt, hogy ilyen esetekben az uralmi szerződés megkötése elhagyható, kizárólag az uralmi szerződés kötelező tartalmi elemeit kell feltüntetni az uralkodó tag és az ellenőrzött tag létesítő okiratában. Erre vonatkozóan a létesítő okirat tartalmában az uralmi szerződésre vonatkozó speciális előírásokat:

- az adott társasági formára vonatkozó speciális,
- a társaságokra vonatkozó közös, valamint
- a jogi személyekre vonatkozó szabályokkal együttvéve kell figyelembe venni.⁹²

A szabályozás indoka abban áll, hogy az uralmi szerződés és a létesítő okirat tartalma szorosan összefügg, így ez esetben a fölösleges tartalmi „duplikáció”, és az uralkodó tag átvitt értelemben vett „önmagával való szerződése” helyett az uralmi viszonyoknak a létesítő okiratban való rögzítésével teljesíthető az uralmi szerződésre vonatkozó kötelezés, és mivel a létesítő okirat is a nyilvános cégiratok közé tartozik, így az uralmi szerződés megléte és átláthatósága ezen a módon is teljesül.⁹³ Ezen megoldás azonban csupán egy lehetőség, a miskolci vagyonkezelő is köthetne uralmi szerződést, ennek megkötése azonban mellőzhető a már említett módon. A DV esetében, mint már említettem, az alapszabály nem rendelkezik az uralmi szerződés kötelező tartalmáról. Ez azért kivételes, hiszen a Ptk. értelmében, ha az egyszemélyes leányvállalattal az uralkodó tag nem kíván uralmi szerződést kötni, ahhoz, hogy a vállalatcsoportot bejegyezzék, nélkülözhetetlen feltétel az, hogy a létesítő okiratban az uralmi klauzula rögzítésre kerüljön, ilyenre azonban nem lehet forrást találni a DV alapszabályában, mindazonáltal a cégcsoportot 2000. május 3-án a cégbíróság bejegyezte.⁹⁴

Az említettek alapján két új, eddig még nem definiált jogintézmény volt olvasható az előbbieken, amely magyarázatra szorul: az elismert vállalatcsoport, illetve az uralmi szerződés. Az elismert vállalatcsoport intézményét már részben érintettem az előzőekben, azonban ismeretes két – a Ptk. által is meghatározott – fajtája: az elismert vállalatcsoport és a tényleges vállalatcsoport.

⁹² SÁRKÖZY (2014), Ptk. 3:54. §

⁹³ Uo.

⁹⁴ <http://www.dvrt.hu/hu/cegunkrol/dv-zrt-megalakulasa> Letöltés dátuma: 2018. október 21.

A hazai szabályozás gyökerei a 2006-os Gt.-ben lelhetők fel, a jogszabály legfontosabb reformlépése a vállalatcsoport intézményének bevezetése volt. A vállalatcsoportosulások szabályozásának igénye nem volt újkeletű, több ezzel érintkező jogi határterületen is felvetődött (számvitel, munkajog, versenyjog), nem csupán a társasági jogban.⁹⁵ Ezen jogterületek oldaláról nyomás nehezedett a társasági jogra, hogy alakítson ki „társasági jogilag is adekvát megoldásokat a vállalatcsoportosulások realitásának értékelésére.”⁹⁶ A vállalatcsoport, mint jogintézmény nemzeti szabályozása kialakításához a nemzetközi kihívások, elsősorban az uniós szabályozási törekvésekkel való szabályozási összhang megvalósítása vezetett el a gazdasági társaságokról szóló törvény 2006-os újrakodifikálásán keresztül. Emellett az Európai Bizottság 2003 májusában közzétette a Cselekvési Tervét, amely középtávon rögzítette a teljesítendő feladatokat, és a közösségi szinten működő vállalatcsoportra vonatkozó szabályozást rögzítette volna. A Bizottság a Winter-jelentés és a „Forum Europaeum” szakértői munkáját felhasználva határozta meg a szabályozás sarokpontjait.⁹⁷ Gadó Gábor a következőképpen foglalta össze:

- a vállalatcsoportban résztvevő önálló jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok közös, vállalatcsoport szintű üzletpolitikai koncepciót fogadhatnak el, amelynek legfontosabb következménye, hogy az egyes társaságok elkülönült gazdasági érdekeiket a koordinált konszern koncepcióban foglaltaknak rendelik alá,
- az ellenőrzött társaságok önálló üzleti céljai és személyi felelősség nem szűnik meg. A vállalatcsoporti érdek addig megengedett, amíg létezik az ellenőrzött társaságok részesedése az előnyökből, valamint a hátrányok megfelelő elosztása az uralkodó és az ellenőrzött tag tekintetében,
- valamint biztosítani kell a hitelezői érdek hatékony védelmét.⁹⁸

5.3.1. Az elismert és a tényleges vállalatcsoport

Az uralmi szerződés és az elismert vállalatcsoport kéz a kézben jár, azonban uralmi szerződés megléte nélkül is beszélhetünk elismert vállalatcsoportról. Habár a Ptk. nem törekedik arra, hogy valamennyi általa használt fogalom precíz meghatározásával szolgáljon, a vállalatcsoport esetében világos és eklatáns definíciót rögzít.⁹⁹ Jogilag elismert vállalatcsoportnak (másnéven szerződéses konszern) minősül az üzletszerűen gazdálkodó jogi személyek olyan

⁹⁵ SÁRKÖZY (2001), 295- 353.

⁹⁶ Uo. 300.

⁹⁷ SÁRKÖZY (2014), 87.

⁹⁸ GADÓ (2004), 4.

⁹⁹ Ptk. 3:49. § (1) bek.

együttműködése, amely megfelel a törvény által előírt valamennyi feltételnek.¹⁰⁰

A vállalatcsoportnak azonban meg kell felelnie a jogszabályban rögzített taxatív, konjunktív feltételeknek:

- a vállalatcsoportban legalább egy uralkodó tag, és legalább három, uralkodó tag által ellenőrzött tag vegyen részt,
- a résztvevők a számviteli törvényben meghatározott összevont, konszolidált, éves beszámolót készítene,
- a szereplők a vállalatcsoport egységes üzletpolitikáját elősegítendő uralmi szerződést kötnek egymással, aminek eredményeképp a cégbíróság a cégjegyzékbe vállalatcsoportként bejegyzeti a társaságot.¹⁰¹

Az elismert vállalatcsoportként való regisztrációval nem jön létre új jogalany, hiszen a vállalatcsoport nem rendelkezik önálló jogalanyisággal, csupán egy tényhelyzet dokumentálása történik meg, jelesül a vállalatcsoportként történő működés bejegyzése, hiszen a csoport tagjai jogi értelemben önállóak maradnak.¹⁰² A regisztráció célja az, hogy a befolyásszerzőt felmentse a minősített befolyásszerzés szabályainak betartása alól, és a saját maga által alkotott, az uralmi szerződésben megfogalmazott játékszabályok alapján alakíthassa a kapcsolatát a befolyásolt tagokkal. Ennek értelmében a törvény nem támaszt kógens feltételeket az uralmi szerződés tartalmával kapcsolatban, csupán egy „ajánlatlistát” szerepeltet a rendelkezései között. A cél ugyanis nem más, mint hogy az uralkodó tag és az ellenőrzött tagok maguk dönthessenek a szerződés tartalmával kapcsolatban annak érdekében, hogy a kisebbségvédelmet és hitelezővédelmet hatékonyan érvényre juttató szerződési tartalom kerekedhessen ki.¹⁰³

A tényleges vállalatcsoportot (másnéven faktikus konszern) a francia Rozenblum-doktrína alapján a Ptk. is elismeri: az uralmi szerződés nélkül működő, a hitelező- és kisebbségvédelmi szempontokat szem előtt tartó vállalatcsoportok működését. A doktrína értelmében uralmi szerződés és elismert vállalatcsoportkénti bejegyzés hiányában is lehetséges az uralkodó tag számára többletjogosítványokat adni. A tényleges vállalatcsoport elismerésének feltétele, hogy az uralmi szerződés megkötésének feltételei legalább három éven keresztül, megszakítás nélkül fennálljanak. Ez esetben a bíróság bármely tag kérelmére kötelezheti az uralkodó és ellenőrzött tagokat az uralmi szerződés megkötésére, valamint

¹⁰⁰ PÁZMÁNDI (2011), 24-29.

¹⁰¹ FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 145-146.

¹⁰² VÉKÁS – GÁRDOS szerk. (2014), 264.

¹⁰³ FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 146.

vállalatcsoportkénti nyilvántartásba vétel kezdeményezésére.¹⁰⁴ A szabály megfogalmazása szerint a bíróság emellett is mérlegelheti, hogy a faktikus konszernt kötelezi-e az elismert vállalatcsoportkénti bejegyzésre, azaz valós érdekeltség esetén is dönthet a bíróság úgy, hogy ezt nem teszi.

Azonban a faktikus konszern-tényállás tartós fennállása esetén arra is lehetőség van, hogy – feltéve, hogy ezt a jogilag érdekelt személy kifejezetten kéri – az elismert vállalatcsoportra vonatkozó rendelkezéseket a bíróság uralmi szerződés megléte és nyilvántartásba vétel hiányában is alkalmazza. Ez is csak lehetőség, a bíróság az érdekeltséget is vizsgálja, és a szabályok alkalmazásának lehetőségét is szabadon mérlegeli.¹⁰⁵

5.4. Szervezeti felépítés a részvénytársaságokban

Az általam vizsgált két város önkormányzatának tulajdonában álló holdingcsoport élén egy anyavállalat áll, amelyet zártkörűen működő részvénytársasági formában alapítottak. Ezen társasági forma felé támasztott szervezeti felépítési követelményeket a normaszöveg világosan rendez, ami azért szükséges, hiszen a gazdasági társaságok közül messze a részvénytársaság rendelkezik a legdifferenciáltabb szervezeti felépítéssel, itt különülnek el leginkább a tulajdonosi, az operatív irányítói, és az ellenőrző funkciók. Négy olyan szervezeti egységet tudunk említeni, amelynek a törvény erejénél fogva jelen kell lennie egy részvénytársaság struktúrájában: a részvényesekből álló és stratégiai irányítást gyakorló közgyűlés, a menedzseri feladatokat ellátó igazgatóság/igazgatótanács, illetve a tulajdonosi, közérdekvédelmi feladatokat ellátni hivatott felügyelőbizottság és a könyvvizsgáló.

A Debreceni Vagyonkezelő Zrt. (DV) illetve a Miskolc Holding Önkormányzati Vagyonkezelő Zrt. (MH) alapszabálya rendez az egyes szervezeti egységek feladat- és hatáskörét, valamint az MH esetében az elismert vállalatcsoporti jellegre irányadó rendelkezések, illetve az uralmi szerződés tartalma is bele van foglalva. Haladjunk hát sorrendben!

5.4.1. A közgyűlés

A DV alapszabálya 3. pontja rögzíti, hogy a részvénytársaság a Ptk. 3:323. §-a értelmében egyszemélyes részvénytársaságként működik, és a társaság egyetlen részvényese Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata. Az MH esetében ez nincs de facto meghatározva, azonban következtetni lehet rá, hiszen az 5.2. pont szerint az Alapító (Miskolc

¹⁰⁴ FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 150.

¹⁰⁵ SÁRKÖZY (2016), Ptk. 3:62. §

Megyei Jogú Város Önkormányzata) a jegyzett tőke terhére kibocsátott valamennyi részvényt átvette. Ezt bizonyítja az is, hogy a DV-nél „annak egyszemélyes jellegére tekintettel” a legfőbb szerv (közgyűlés) hatáskörébe tartozó kérdésekben a részvényes írásban határoz, és az MH-nál sincs ez másképp, hiszen „a közgyűlés hatáskörét az alapító gyakorolja”. Mindkét alapszabályi rendelkezés szinkronban van a Ptk.-val, mely szerint egyszemélyes társaságnál a legfőbb szerv hatáskörét az alapító vagy az egyedüli tag gyakorolja.¹⁰⁶ A közgyűlés hatáskörét tekintve a 2006-os Gt. még tartalmazott egy, a közgyűlés kizárólag hatáskörére vonatkozó – nem taxatív – felsorolást, azonban a Ptk. szakított ezzel a metódussal. A jogalkotó ezért csak néhány rendező elvet tisztáz, kimondva, hogy a gazdasági társaság legfőbb szervének feladata a társaság alapvető üzleti és személyi kérdéseiben való döntéshozatal, azonban ennek kapcsán kizárólagos hatásköréről nem tesz említést. Továbbá a legfőbb szerv hatáskörébe tartozik a számviteli törvény szerinti beszámoló jóváhagyása és a nyereség felosztásáról való döntés.¹⁰⁷ Ennek mind az MH, mind pedig a DV alapszabálya eleget tesz, általánosságban véve a következő főbb hatásköröket rendeli a részvényes (alapító) hatáskörébe:

- döntés a részvénytársaság működési formájának megválasztásáról,
- a számviteli törvény szerinti beszámoló jóváhagyása,
- döntés osztalékelőleg fizetéséről, alaptőke leszállításáról, felemeléséről.

5.4.2. Az igazgatóság

Térjünk át az ügyvezetésre, amelyet részvénytársaságok esetén az igazgatóság lát el, amely az Rt. ügyvezető, operatív irányító szerve, és főszabály szerint három természetes személy tagból áll. Ha szemügyre vesszük az általunk vizsgált részvénytársaságok alapszabályát, az úgy rendelkezik, miszerint az MH-nál 3-5,¹⁰⁸ míg a DV-nél 5 természetes személy tagból¹⁰⁹ áll az igazgatóság. Első ránézésre gondolhatnánk, hogy az alapszabály e határozata ellentétes a jogszabállyal, azonban ahogy a Ptk. is mondja, csak abban az esetben semmis az alapszabály ezen rendelkezése, amennyiben „háromnál kevesebb tagú igazgatóság felállítását írja elő.”¹¹⁰ Ez azt jelenti, hogy bár kógens előírásként a Ptk. három természetes személyt határoz meg, ezt nem jelenti azt, hogy csak és kizárólag három tagból állhatna az igazgatóság, ugyanis ez egy lefelé kógens (klauzikálisan kógens) rendelkezés, amely szerint háromnál kevesebb fővel igazgatóság érvényesen nem létesíthető, ennél magasabb taglétszáma

¹⁰⁶ Ptk. 3:109. § (4) bek.

¹⁰⁷ Ptk. 3:109. § (2)-(3) bek.

¹⁰⁸ Miskolc Holding Zrt. Alapszabálya, 6.

¹⁰⁹ Debreceni Vagyonkezelő Zrt. Alapszabálya 6.

¹¹⁰ Ptk. 3:282. § (1) bek.

azonban lehet, ez lényegében a társaság méretein, az elvégzendő teendők sokaságán múlik. A jogszabály oly módon rendelkezik, hogy az igazgatóság elnökét – akinek egyébként nincs semmilyen speciális jogállása a többi taghoz képest – maga választja a tagjai közül.¹¹¹ Míg az MH alapszabálya nem rendelkezik a választás módjáról, kizárólag a tényről közli, miszerint van elnöke, addig a DV szembe megy törvénnyel, hiszen alapszabálya aszerint rendelkezik, hogy „az igazgatóság elnökét a részvényes (DMJV Önkormányzata) közvetlenül választja meg.” Amennyiben az igazgatóság elnökévé a vezérigazgatót választják meg, akkor ő elnök-vezérigazgatóként kettős jogállású lesz, hiszen vezérigazgatói minőségében az rt. első számú munkavállalójának, míg az igazgatóság elnökeként megbízási jogviszonyban álló vezető tisztségviselőnek számít.¹¹² A vizsgált társaságok alapszabálya tartalmilag nagyban hasonlít, hiszen javarészt megfelel a jogszabály által támasztott követelményeknek. Az egyik kivétel az egyedinek mondható, tekintettel arra, hogy a közgyűlés hatáskörét az alapító/részvényes gyakorolja mind a két rt. esetén, az igazgatóság hatáskörébe sorolódott – holott ez a közgyűlés hatásköre¹¹³ –, nevezetesen a számviteli törvény szerinti beszámoló és az osztalékfizetésre vonatkozó javaslat alapító/tulajdonos elé terjesztése.¹¹⁴ A másik speciálisabb hiba a tekintetben, ami az MH esetében áll fenn, hiszen az alapszabálya nem rendelkezik arról, hogy az igazgatóság hatáskörébe tartozik a részvénykönyv vezetése. Most azonban lássunk néhány alapszabályban szereplő igazgatóságnak címzett feladatot:

- az alapító/részvényes 8 napon belüli értesítése – a felügyelőbizottság egyidejű értesítése mellett – ha tudomására jut, hogy a részvénytársaság tőkéje a veszteség következtében az alaptőke kétharmadára vagy az alá csökken, vagy a saját tőke a jegyzett tőke alá csökken, illetőleg ha a részvénytársaság a fizetéseit megszüntette, vagy felszámolás fenyegeti és vagyona a tartozásokat nem fedezi,
- üzleti terv előkészítése, alapító/részvényes elé terjesztése jóváhagyás végett,
- a részvényes részére legalább egyszer, a felügyelőbizottság részére pedig legalább háromhavonta jelentés készítése az ügyvezetésről, a társaság vagyoni helyzetéről és üzletpolitikájáról.¹¹⁵

5.4.3. A felügyelőbizottság

A struktúra-sorrendben következő szerv a felügyelőbizottság, amely nyrt. esetén –

¹¹¹ Ptk. 3.282. § (2) bek.

¹¹² FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 131.

¹¹³ Ptk. 3:335. § (1) bek. e) pontja

¹¹⁴ Debreceni Vagyonkezelő Zrt. és Miskolc Holding Zrt. Alapszabály, 7.

¹¹⁵ Uo.

bizonyos feltételek mellett – kötelező, zrt. esetén viszont kizárólag a kisebbségi részvényesek kérésére kell felállítani, amennyiben a szavazati jogok legalább öt százalékaival együttesen rendelkeznek.¹¹⁶ A felügyelőbizottság főszabály szerint három tagból áll. Ellentétben a korábbi gazdasági társaságokról szóló törvényi rendelkezéssel, a hatályos Ptk. nem veszi át a felügyelőbizottság tagjainak számára vonatkozó kógens rendelkezést. Csupán egy törvényi minimumot ír elő, a tagok maximális számával kapcsolatban azonban a szerződési szabadság teljes körűen érvényesül, hiszen a társaság mérete, tevékenysége, a tagoknak a felügyelőbizottsággal kapcsolatos elvárásai mindenképpen meghatározzák azt az optimumot, amelynek az átlépése már a társaság érdekeivel ellentétes.¹¹⁷ A DV alapszabálya szerint az rt.-nél öttagú felügyelőbizottság működik az ügyvezetés ellenőrzése céljából, míg az MH alapszabálya szerint a tagok száma minimum három, de legfeljebb öt lehet. Az alapszabályok rendelkeznek arról, hogy a felügyelőbizottságok határozatukat egyszerű szótöbbséggel hozzák. Az fb.-ok feladat- és hatásköre megfelel a jogszabály által támasztott követelményeknek, néhány pontban összefoglalva azt lehet mondani, hogy a felügyelőbizottság:

- háromhavonta jelentést készít a társaság ügyvezetéséről,
- az adózott eredmény felhasználásáról szóló javaslatra a részvényes felé írásbeli jelentést készít,
- illetve az rt. irataiba, számviteli nyilvántartásaiba, könyveibe betekinthez, az igazgatóság tagjaitól felvilágosítást kérhet, az rt. fizetési számláját, pénztárát, értékpapír- és áruállományát megvizsgál(tat)hatja.

5.4.4. A könyvvizsgáló

Azonban a könyvvizsgálóról az MH alapszabálya igencsak szűkszavúan rendelkezik, csupán annyit állapít meg, hogy mely jogi személy végzi a társaság könyvvizsgálatát, ellentétben a DV-vel, amely részletesen kifejti a könyvvizsgáló részvénytársaság felé történő feladatellátás körét. Rögzíti, hogy a társaságnál állandó könyvvizsgáló működik (a Ptk.-nak megfelelően), azonban azt is írja, hogy a könyvvizsgáló tanácskozási joggal részt vehet az igazgatóság és a felügyelőbizottság ülésein. A jogszabály értelmében viszont kizárólag a felügyelőbizottság ülésein vehet részt, előbbin történő jelenlétéről nem rendelkezik.¹¹⁸

¹¹⁶ Ptk. 3:290. § (3) bek.

¹¹⁷ SÁRKÖZY (2016), Ptk. 3:121. §

¹¹⁸ Ptk. 3:131. § (3) bek.

6. FELELŐSSÉGI KÉRDÉSEK ÉS A SZERVEZETI EGYSÉGEK EGYMÁSHOZ VALÓ VISZONYA A HOLDING MŰKÖDÉSÉBEN

A dolgozat második fejezetében már írtam arról, hogy helyi önkormányzat rendelete az önkormányzat részvételével működő gazdasági társaság gazdálkodásának módjára vonatkozóan nem állapíthat meg további követelményeket, még akkor sem, ha azok a törvényi előírásoknál speciálisabbak, hiszen az Alaptörvény alapján a vagyongazdálkodás módját törvény határozza meg. Ezt azonban érdemes fenntartásokkal kezelni abból a szempontból, hogy mennyire életszerű ez. Hiszen az Nvtv. által szabályozott főbb elveken túlmenően a helyi önkormányzatok a helyi viszonyokra tekintettel megállapíthatnának további követelményeket, amelyek elősegítik a vagyongazdálkodási elvek érvényesülését azzal együtt, hogy ezen előírások értelemszerűen nem lehetnének ellentétesek a törvényben foglalt elvekkel.¹¹⁹ Újabb kérdéseket generálunk azzal kapcsolatban, a helyi önkormányzatok gazdasági társaságban való részvételével kapcsolatban, jelesül a helyi önkormányzat és a gazdasági társaság viszonya, utasíthatja-e a képviselő-testület a társaság ügyvezetését, ezen túlmenően viszont azt is górcső alá veszem, hogy az általam vizsgált társaságok Szervezeti és Működési Szabályzata (a továbbiakban: SZMSZ) milyen módon szabályozza az egyes szervek egymáshoz való viszonyát alá- és fölé rendeltségi, illetve utasítási szempontból.

Alapvetésként azt lehet mondani, hogy a vállalatcsoportok szervezeti struktúrája és az egyes szervezeti egységek egymáshoz való viszonya, az egymással szembeni utasítási- és felügyeleti jogkörük – ha nem is kizárólagosan, de – hat a vállalat működésére és fellépésének hatékonyságára. Még akkor is így van, ha valójában egy vállalat kvázi monopolhelyzetben van, hiszen ezen vállalatoknál működő célszerűtlen struktúra és a nem hatékony működés a közpénzek nem megfelelő és nem gazdaságos felhasználáshoz vezet(het). A DV és az MH esetében azonban még egy – már korábban említett – tényező van, jelesül, hogy az önkormányzat képviselő-testülete, ha és amennyiben beleszólhat a társaságok működésébe, milyen jogosítványai vannak, és milyen utasítási jogköröket gyakorol.

6.1. A Debreceni Vagyonkezelő és a Miskolc Holding szervezeti egységeinek viszonya

A DV SZMSZ-e a kötelezettségvállalásról úgy rendelkezik, miszerint a társaság képviseletében kizárólag a cégjegyzésre jogosult képviselők – igazgatóság elnöke, a

¹¹⁹ AUER – BOROS – SZÓLIK szerk. (2018), 104.

vezérigazgató, igazgatóság többi tagja közül ketten együttesen – illetve e képviselőktől származó meghatalmazás útján lehet jognyilatkozatot tenni. A szabályzat részletezi, mi minősül jognyilatkozatnak:

- a társaság részére jogok szerzése,
- kötelezettségek vállalása,
- szerződés, megállapodás, meghatalmazás,
- jog elismerése, illetve arról való lemondás,
- harmadik személytől érkező megkeresésekre adott nyilatkozat tétele, aláírása.¹²⁰

Az Igazgatóság Ügyrendje szerint a részvénytársaság egyszemélyes voltára tekintettel, az egyedüli tag (DMJV Önkormányzata) az ügyvezetésnek utasítást adhat, amelyet a vezető tisztségviselő köteles végrehajtani.¹²¹ Ez egy igen erős jogosítvány az önkormányzat kezében, és ezáltal erősnek mondható alá-fölrendeltségi viszony alakulhatott ki. Mindazonáltal jogszerűen, hiszen a magánjogi kódex kimondja, hogy egyszemélyes gazdasági társaságnál az egyedüli tag az ügyvezetésnek utasítást adhat, amelyet a vezető tisztségviselő köteles végrehajtani.¹²² Az igazgatóság jogait vezető tisztségviselőként gyakorló vezérigazgató hatáskörébe tartozik az rt. közvetett vagy közvetlen tulajdonában álló gazdasági társaságok elsősorú vezetői feletti munkáltatói jogok gyakorlása a kinevezés, a díjazás megállapítása és a felmentés kivételével, továbbá a munkáltatói jogkör gyakorlása az rt. alkalmazottai felett.¹²³

A felügyelőbizottság a társaság ügyvezetésének ellenőrzése céljából a részvényes által kijelölt, kizárólag a jogszabályoknak és a részvényesnek (DMJV Önkormányzata) alárendelt testület, amely a tulajdonosi érdekeknek megfelelő, jogszerű és gazdaságossági értelemben vett célszerű ügymenet ellenőrzésére hivatott. Ügyrendjét maga alakítja ki, azonban jóváhagyás végett köteles azt a részvényes elé terjeszteni. Nincs ez másképp a könyvvizsgáló esetén sem, szintén a részvényes által kijelölt személy végzi, valamint a részvényesnek és a jogszabályoknak alárendelve végzi a tevékenységét. Továbbá rögzíti a szabályzat, hogy ellátja a vonatkozó jogszabályok, az alapszabály és a részvényes által a részére megállapított feladatokat.¹²⁴ Láthatjuk, hogy erős jogosítványok ezek, a részvényes tulajdonképpen a legfőbb szervezeti egységek mindegyikében befolyással rendelkezik, mi több, neki vannak közvetlenül alárendelve.

¹²⁰ A Debreceni Vagyonkezelő Zrt. Szervezeti és Működési Szabályzata, 6.

¹²¹ A Debreceni Vagyonkezelő Zrt. Igazgatóságának Ügyrendje, 3.

¹²² Ptk. 3:112. § (3) bek.

¹²³ A Debreceni Vagyonkezelő Zrt. Igazgatóságának Ügyrendje, 8.

¹²⁴ Uo. 8-9.

Térjünk át a társaság munkaszervezetére, amelyet a vezérigazgató irányít. A vezérigazgató szervezeti felettese az igazgatóság. A munkaszervezet hierarchikusan három vezetési szintre oszlik:

- első szint a vezérigazgató,
- második szint az igazgatók: gazdasági-, műszaki-, jogi-, és humán erőforrás igazgató,
- harmadik szint a vezetők: pénzügyi és számviteli vezető, controlling vezető, vezető asszisztens, belső ellenőrzési vezető.

Az egyes igazgatóságokon belül szakterületek vannak, úgy, mint a műszaki igazgatóságon belüli szakterületek, amelyek a beszerzés, beruházás, minőségirányítás és projektmenedzsment. Ezen szakterületi szervezeti egység vezetője csak az igazgatóságtól és a vezérigazgatótól fogadhat el utasítást.¹²⁵

A társaság szabályzatának értelmében az azonos szinten lévő szervezeti egységek között mellérendeltségi, a különböző szinten lévő szervezeti egységek között függőségi kapcsolat áll fenn. A mellérendeltségi kapcsolat alapján a közös felettesnek alárendelt szervezeti egységek a társaság hatékony és eredményes működése érdekében együttműködni kötelesek. A közöttük felmerülő esetleges vitás kérdésekben az egységek vezetői, valamint a szervezet munkavállalói kötelesek kikérni a közös felettes írásbeli véleményét, amely köti őket. Amennyiben a véleménnyel valaki nem ért egyet, a vezérigazgató véleményét jogosult kikérni. A függőségi kapcsolat azonban függőségi viszonyt, azaz a szervezetek és a munkavállalók egymás alá- és fölé rendeltségét jelenti. E kapcsolatot a vezetők elsősorban utasítási, ellenőrzési, és beszámoltatási jogaik gyakorlásán keresztül érvényesítik. Utasítási jog illeti meg a társaság vezetőit az irányításuk alatt lévő szervezeti egységekhez tartozó munkatársak tekintetében, mely utasítás kizárólag a társaság működésével kapcsolatos és az utasított munkavállaló munkakörébe illeszkedő feladatok végrehajtása érdekében adható.¹²⁶

7. A VAGYONKEZELŐI JOG BEMUTATÁSA ÉS ANNAK MEGJELENÉSE A VÁLLALATCSOPORTOK MŰKÖDÉSÉBEN

A vagyonkezelés fogalma olyan ősi, mint a vagyon maga. A vagyonkezelés fogalmilag úgy határozható meg, mint valamely vagyontárgynak vagy vagyoni értékű jognak a tulajdonostól elkülönülő személyre – vagyis másra – való rábízása.¹²⁷

¹²⁵ Uo. 11.

¹²⁶ Uo. 14-15.

¹²⁷ PINTÉR (2002), 3.

7.1. A vagyongazdálkodás rendeltetése

A vagyongazdálkodás rendeltetésének bemutatását, kérdéskörének tárgyalását egy fontos törvényi alapelvvel, a felelős gazdálkodás elvével kell kezdenünk. A felelős vagyongazdálkodás alapelvként történő rögzítése a nemzeti vagyon alapvető rendeltetéséből, mégpedig a közfeladatok ellátásának biztosítása közvetlenül következik. A közfeladatok ellátásának biztosítása és biztonsága feltételezi, hogy az ezt szolgáló nemzeti vagyonnal mind a tulajdonosi joggyakorlók, mind pedig a vagyonkezelők és vagyonhasznosítók felelős módon, rendeltetésszerűen, a nemzeti vagyon jelentőségéhez és rendeltetéséhez mérten elvárható színvonalon gazdálkodjanak. Az elvárhatóság – bár mindezt az Nvtv. kifejezetten nem fogalmazza meg – nyilvánvalóan magasabb szintet és szigorúbb elvárásokat kell, hogy jelentsen, mint az átlagos tulajdonosi gondosság esetében általában elvárható szint. Erre utal az a tény is, hogy – elősegítendő és megvalósítandó a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodást – az Nvtv. egy sor követelményt támaszt a nemzeti vagyongazdálkodás feladatkörének, tartalmi elemeinek meghatározásakor, továbbá az Alaptörvény szövegében is találhatunk ezzel kapcsolatos elvárásokat. E követelmények magukban foglalják az arányosság, az átláthatóság, a hatékonyság, a költségtakarékosság és a tulajdonosi gondosság követelményeit, tehát összességükben határozza meg a hosszú távú és stabil nemzeti vagyongazdálkodás feladatkörét.¹²⁸ Azonban nem csak a jogszabályok szintjén találkozhatunk a felelős társaságirányítás követelményével és elveivel.

7.1.1 Felelős Társaságirányítási Ajánlások

Hazánkban a Budapesti Értéktőzsde, valamint a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. (MNV Zrt.) az, amely Felelős Társaságirányítási Ajánlást (a továbbiakban: FTA) fogalmazott meg a gazdasági társaságokkal kapcsolatban. A felelős társaságirányítás a jogszabályok betartásán túlmutató szabályok összességét jelenti.¹²⁹ A Budapesti Értéktőzsde először 2004-ben bocsátotta ki az FTA-t, amely négy témakört nevesített:

- a részvényesek jogait és a részvényesekkel kapcsolatos eljárásokat,
- az igazgatóság/igazgatótanács és a felügyelőbizottság hatásköreit,
- a bizottságokat,
- az átláthatóságot és a nyilvánosságra hozatalt részletező fejezetek e témákban tartalmazzanak ajánlásokat és javaslatokat.¹³⁰

¹²⁸ BENDE-SZABÓ (2014), 11.

¹²⁹ AUER (2017), 99.

¹³⁰ Uo. 94.

Az ajánlások 2008-ban, majd 2012-ben is felülvizsgálatra kerültek.¹³¹ Jelenleg a tőzsdei társaságok részvényeseinek jogaira, a közgyűlés összehívására, lebonyolítására, valamint az irányítási, ellenőrzési, és kockázatkezelési szempontokra helyezi a hangsúlyt az ajánlást készítő bizottság.¹³² A preambulum értelmében a cél olyan irányelvek megfogalmazása, amelyek elősegítik a nyilvánosan működő részvénytársaságok felelősségteljes vállalatirányítás nemzetközileg is elismert szabályainak és sztenderdjeinek való megfelelést, illetve, hogy Magyarországon is átlátható és ellenőrizhető legyen a felelős társaságirányítási rendszer, továbbá a vonatkozó információk nyilvánosak legyenek.¹³³

Ezzel szemben a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. Felelős Vállalatirányítási Ajánlása az egyes állami tulajdonú gazdasági társaságokra, de a nemzetgazdaság egészére tekintettel elősegíti a piacgazdaság szerinti működés elveit.¹³⁴ Az ajánlás célja:

- az állami vagyonhoz tartozó eszközökkel történő hatékony, átlátható és a köz szolgálatában történő gazdálkodás további erősítése,
- a hatékony, költségtakarékos és a gazdaságilag racionális társasági működés biztosítása az állami vagyonba tartozó társaságok esetében,
- valamint Magyarország polgárainak az állami szféra és különösen az állami tulajdonú társaságok hatékony működésébe vetett bizalmának erősítése.¹³⁵

A társaságirányítási jelentés közzétételét korábban a Gt.,¹³⁶ jelenleg a Ptk.¹³⁷ és az Szt.¹³⁸ írja elő.

7.2. Tulajdonosi jogok gyakorlása

Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a vagyongazdálkodás kulcskérdése a tulajdonosi jogok gyakorlásával kapcsolatban merül fel, hiszen valamely nemzeti vagyontárgy tekintetében mely személy vagy szerv jogosult az állam, illetve a helyi önkormányzat nevében a tulajdonosi jogok gyakorlására, valamint mely személyt vagy szervezet terhelik a tulajdonnal összefüggő kötelezettségek. A kérdést megválaszolva tulajdonosi joggyakorlónak tekintjük mindazokat a személyeket vagy szervezeteket, akik, illetve amelyek a nemzeti vagyon felett az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek

¹³¹ Uo. 100.

¹³² file:///C:/Users/xy/Downloads/FT_Ajanlasok_20180801.pdf 2. Letöltés dátuma: 2019. január 23.

¹³³ Uo. 4. Letöltés dátuma: 2019. január 23.

¹³⁴ http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok/vallalatiranyitasi_ajanlasok.html Letöltés dátuma: 2018. november 29.

¹³⁵ http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok/ajanlas_allami_tulajdonu_tarsasagok_szamara.html Letöltés dátuma: 2018. november 29.

¹³⁶ A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 312. § (1)-(2) bek.

¹³⁷ Ptk. 3:289. § (1)-(2) bek.

¹³⁸ A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 95/B. §

össességének gyakorlására jogosultak.¹³⁹ Az állam tulajdonában álló nemzeti vagyon tekintetében az Nvtv. tulajdonosi joggyakorlóként négy alanyi kört nevesít, eszerint tulajdonosi joggyakorló kizárólag

- miniszter,
- központi költségvetési szerv,
- 100 %-os állami tulajdonban álló gazdálkodó szervezet, vagy
- az előbbi feltételnek megfelelő gazdálkodó szervezet és az állam együttesen 100%-os tulajdonában álló gazdasági társaság lehet.¹⁴⁰

A helyi önkormányzati vagyon esetében a tulajdonosi jogkör gyakorlására az önkormányzati képviselőtestület (közgyűlés) jogosult, alaphelyzetben tehát a képviselőtestületet illetik meg mindazon jogok, illetve terhelik mindazon kötelezettségek, amelyek a tulajdonost megilletik, valamint terhelik. A képviselőtestület – néhány kivételtől eltekintve – a tulajdonosi jogkör gyakorlását rendeletében átruházhatja a polgármesterre, a bizottságra, a részönkormányzat testületére, a jegyzőre, illetve a társulására. A tulajdonosi joggyakorlót, függetlenül attól, hogy akár állami, akár helyi önkormányzati vagyonról van szó, a rábízott vagyon tekintetében teljes körűen megilleti a működtetés joga is. Működtetés alatt azon tevékenységek együttesét kell érteni, amely a nemzeti vagyon birtoklásából, használatából, hasznai szedéséből, a nemzeti vagyon fenntartásából tevődik össze, illetve amely – jogszabály vagy szerződés alapján – a nemzeti vagyon felújítására, fejlesztésére, továbbá a vagyontárgy birtoklásának, használatának, illetőleg hasznai szedése jogának továbbengedésére is kiterjedhet.¹⁴¹

7.3. A vagyonkezelésről

A vagyonkezelés jogintézménye, és az ennek lényegét jelentő vagyonkezelői jog valamivel szűkebb jogosultsági területet jelent, mint a tulajdonosi jogosultság, ugyanakkor átfogó és széles jogosítványokat foglal magában. A vagyonkezelői jog lényegi elemeit tekintve kvázi tulajdonjogként létezik, a tulajdonjogtól rendelkezési jogosultságok mentén különböztethető meg. A vagyonkezelőt tehát megilletik a tulajdonos jogai, azonban kötelezettségei is terhelik annyiban, hogy rendelkezési jogosultságai, a törvény értelmében szerződéses vagy kijelölt vagyonkezelő

- a vagyontárgyat nem idegenítheti el, valamint nem terhelheti meg,

¹³⁹ BENDE-SZABÓ Gábor (2014): i. m. 11.

¹⁴⁰ Nvtv. 7/A. § (1)

¹⁴¹ BENDE-SZABÓ Gábor (2014): i. m. 12.

- a vagyont biztosítéku nem adhatja,
- a vagyonon osztott tulajdont nem létesíthet,
- a vagyongazdálkodási jogot harmadik személyre nem ruházhatja át és nem terhelheti meg,
- valamint polgári jogi igényt megalapító, polgári jogi igényt eldöntő tulajdonosi hozzájárulást a vagyongazdálkodásában lévő nemzeti vagyonra sem adhat.¹⁴²

A vagyongazdálkodási jog főszabályként visszterhes vagyongazdálkodási szerződéssel jön létre. A normaszövegből kiindulva le lehet vonni azon következtetést, miszerint az állami vagy helyi önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságokban fennálló társasági részesedés nem képezheti a vagyongazdálkodás tárgyát. Tekintettel arra, hogy nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásról van szó, szükséges a vagyongazdálkodóként szóba jöhető személyek törvényi szűrése állami, illetve helyi önkormányzati szereplőkre. Erre tekintettel a jogszabály taxatív felsorolást alkalmaz arra, hogy ki tartozik a lehetséges vagyongazdálkodói körbe. Vagyongazdálkodási szerződést kizárólag e körbe tartozó személyekkel köthető, és vagyongazdálkodási jog is kizárólag általuk gyakorolható. A helyi önkormányzat tulajdonában álló nemzeti vagyon tekintetében vagyongazdálkodási szerződés a következő személyi körrel köthető:

- költségvetési szervek,
- helyi önkormányzatok,
- önkormányzati társulások,
- önkormányzati intézmények,
- az állam, illetve az előzőekben felsorolt személyek együtt vagy külön-külön százszázalékos tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek, továbbá az ilyen gazdálkodó szervezet százszázalékos tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek,
- köztisztviselők, valamint
- a törvény által kijelölt egyedileg meghatározott jogi személyek.¹⁴³

Már említésre került, miszerint a Debreceni Vagyongazdálkodó Zrt.-nél semmilyen nyilvánosan fellelhető dokumentumban sem szerepel uralmi szerződés megkötésére való utalás. Ahogy azt már tárgyaltuk, a vállalatcsoport működéséhez nem szükséges uralmi szerződést kötni, ahhoz, hogy a holding tetején álló rt. képes legyen irányítani az alatta elterülő gazdasági társaságokat. Elegendő az alapszabályban rendelkezni a „nem létező” uralmi szerződés minimális tartalmáról, azonban a DV ebben is hiányossággal küszködik, ugyanis nincs nyilvánosan megtalálható dokumentum – jelesül alapszabály – amely erről rendelkezne.

¹⁴² Nvtv. 11. § (8) bek.

¹⁴³ Nvtv. 3. § (1) bek. 19. pont ab)-ag) alponjai

7.3.1. „Wrongful Trading” és a vagyonkezelés kapcsolata

Függetlenül attól, hogy magántulajdonban vagy köztulajdonban álló gazdasági társaságokról beszélünk, a hitelezővédelem egyaránt fontos és kiemelendő érték a társaság működése alatt és megszűnése után szintúgy. Esetünkben önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságokról van szó, amiből következik, hogy amennyiben felelőtlen gazdálkodást valósítanak meg, kár éri a közvagyonot. Ez az általános felelősségi norma azon alapul, hogy a társaság vezetőjének magatartása lényegében a társaság magatartásának minősül.¹⁴⁴ Ezt egy irányadó döntés is megerősíti, amely azt mondja ki, hogy a gazdasági társaság vezérigazgatójának a társaság képviseletében való eljárása során kifejtett magatartásával harmadik személynek okozott kárért a társaságot terheli a felelősség függetlenül attól, hogy e magatartásával összefüggésben büntetőjogi felelőssége megállapításra került-e.¹⁴⁵ Azt, hogy mit lehet felelőtlen vagy jogszerűtlen gazdálkodásnak nevezni a Csódtörvény (1991. évi XLIX. törvény, a továbbiakban: Cstv.) rendezi, amely szerint azok valósítják meg ezt a tényállást, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezetői feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el, és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése más okból meghiúsult.¹⁴⁶ Ugyanakkor fontos leszögezni, hogy a helytállási kötelezettség csak a ki nem elégített hitelezői követelések olyan mértékéig áll fenn, amilyen mértékben a társaság vagyona a vezető tisztségviselő felróható magatartása folytán csökkent.¹⁴⁷ Továbbá az ügyvezető felelőssége csak akkor állapítható meg, ha a károkozásra az ügyvezetési tevékenysége során, az ügyvezetési kötelezettségének megszegésével került sor,¹⁴⁸ ebből kifolyólag nem állapítható meg a vezető tisztségviselő felelőssége, ha a kár nem kötelezettségzegése okán, hanem rossz üzleti döntése folyományaként következik be.¹⁴⁹ A felelőtlen gazdálkodást két részre lehet osztani: az első fázis a megelőzés szakasza, amelyhez segítségül az MNV Zrt. és a BÉT is kidolgozta ajánlásait, a második szakasz pedig amikor már megtörtént a felelőtlen gazdálkodás. Erre az esetre adaptálta a Cstv. 2006. július 1-jei módosításával a „wrongful tradinget”,¹⁵⁰ azaz a csalárd gazdálkodás jogintézményét az angol jogból,¹⁵¹ amely azt az esetet szabályozza, ha a

¹⁴⁴ NOCHTA (2013), 4.

¹⁴⁵ BDT 2008. 1818., idézi NOCHTA (2013)

¹⁴⁶ Cstv. 33/A. § (1) bek.

¹⁴⁷ BDT 2012. 2619., idézi NOCHTA (2013)

¹⁴⁸ VÉKÁS – GÁRDOS (2018), 255.

¹⁴⁹ BH 2004. 372. I.

¹⁵⁰ FÉZER – KÁROLYI – PETKÓ – TÖRŐ (2017), 282.

¹⁵¹ Fabók (2017), 83.

társaság jogutód nélküli megszűnése után kitűnik, hogy a társaság üzleti tevékenysége a hitelezők kielégítetlen követelését okozta, megkárosítva ezáltal őket. Ennek megállapítását követően a bíróság mögöttes felelősként kötelezheti azokat a személyeket – vezető tisztségviselőket –, akik a jogsértésben részt vettek, hogy a társasági vagyont megfelelő mértékben egészítsék ki.¹⁵² Az ilyen esetek bekövetkezése nem csupán abban leledzik, amikor a társaság pusztán rosszul gazdálkodik, és így kielégítetlen hitelezői követelések maradnak fenn, hanem fennáll a csalárdság esete is, azaz a társaság üzleti tevékenységének kifejezett célja volt a hitelezők megkárosítása.¹⁵³

8. A MAGYAR NEMZETI VAGYONKEZELŐ ZRT. AJÁNLÁSAI

Az állami tulajdonban lévő társasági szektor országoként eltérő mértékkel, azonban jelentős szerepet tölt be az adott ország GDP-jének előállításában, foglalkoztatásában,¹⁵⁴ tehát az állam, mint társasági részesedéssel rendelkező tag sajátos pozícióban van, ami eredendően visszasságokat szülhet.¹⁵⁵ Magyarországon az állami, valamint helyi önkormányzati tulajdonban lévő társasági portfólióba tartozó társaságok tekintetében fokozott társadalmi elvárás mutatkozott a hatékony és átlátható vállalatirányítás megléte iránt. Ezt nevezhetjük úgyis, mint felelős vállalatirányítás, ami annyit tesz, hogy „a társasági és a tulajdonosi érdek elsődlegességének szem előtt tartása mellett megfelelő célokat tűzzenek ki, és azok teljesülését hatékonyan ellenőrző rendszerek működése biztosított legyen.”¹⁵⁶ Egy ilyen rendszer hatékony működéséhez speciális jogi normákon keresztül vezet az út, amit elősegíti a piacgazdasági elvek szerinti működést.¹⁵⁷ A felelős társaságirányítás nemzetközi sztenderdjeit követve az MNV Zrt. a magyar vállalatirányítási gyakorlatot elősegítő dokumentumot készített el, amivel megalapozta a felelős társaságirányítás (corporate governance) elterjedését hazánkban.¹⁵⁸

Elsőként érdemesnek tartom, hogy néhány mondatban a corporate governance-ről írjak. A corporate governance magyar fordítása – mint már fentebb említettem – a felelős társaságirányítás. Használatos továbbá a felelős vállalatirányítás is, azonban a „vállalat” kifejezés a hatályos jogi terminológia alapján nem értelmezhető, hiszen definitív módon nem

¹⁵² CSEH (2006), 9-10.

¹⁵³ SZEBENYI (2015), 22.

¹⁵⁴ http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok/ajanlas_allami_tulajdonu_tarsasgok_szamara.html Letöltés dátuma: 2019. január 20.

¹⁵⁵ AUER (2015), 7.

¹⁵⁶ http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok/ajanlas_allami_tulajdonu_tarsasgok_szamara.html Letöltés dátuma: 2019. január 20.

¹⁵⁷ http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok/ajanlas_allami_tulajdonu_tarsasgok_szamara.html Letöltés dátuma: 2019. január 20.

¹⁵⁸ AUER (2015), 58.

került eddig meghatározásra.¹⁵⁹ A felelős társaságirányítási normaanyagok közül az eddigi legjelentősebb a Cadbury-jelentés volt, amely alapján a corporate governance azt a rendszert jelenti, „amellyel egy társaságot irányítanak és ellenőriznek”.¹⁶⁰ A felelős társaságirányítás első állomása a szabályozott piacon (tőzsdén) jegyzett társaságokra irányadó követelmények meghatározását jelentette, mindazonáltal a felelős társaságirányítás alkalmazása a gazdasági szféra más területein is elburjánzott.¹⁶¹ Ide sorolhatók a szabályozott piacon nem jegyzett társaságok, amelyeket a szakirodalom egységesen non-listed company néven kezel, továbbá az állam vagy helyi önkormányzat részvételével működő gazdálkodó szervezetek köre¹⁶²

Az ajánlása hatálya kiterjed az MNV Zrt. rábizott vagyonába tartozó állami tulajdonú társaságokra, ezen belül is a zártkörűen működő részvénytársaságokra és a korlátolt felelősségű társaságokra.¹⁶³ Az állami, valamint helyi önkormányzati részvétellel működő gazdálkodó szervezetek tekintetében megállapíthatjuk, hogy alkotmányos szabályokból következően el kell választani egymástól az állami és az önkormányzati szektort. Ez az elválasztás azonban itt nem érvényesül, hiszen ennek értelmében azt látnánk, hogy az MNV Zrt. nem látja el az önkormányzati társaságokkal kapcsolatos feladatokat. Így a továbbiakban felsorolt elvekre, ajánlásokra úgy tekintünk, mint amelyek az önkormányzati részesedéssel működő társaságokra is alkalmazandók.¹⁶⁴ Számunkra tehát jelen dolgozat témaköréből kifolyólag az utóbbi bír relevanciával. A MNV Zrt. ajánlásait tartalmazó segédletének célja, hogy ezen keresztül a társaság portfóliójába tartozó „állami tulajdonú társaságok számára működésük körében a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodás követelményeinek érvényesülését segítsék elő. Ezen társaságokkal szemben társadalmi elvárásként mutatkozik meg a hatékonyabb, eredményesebb, költségtakarékosabb, továbbá a nemzet számára tartós értékékként megőrzendő vagyon védelme, a vagyonnal való felelős, átlátható, hatékony, az értékmegőrzést szolgáló gazdálkodás.”¹⁶⁵ Az ajánlás szövege szerint annak célja, hogy:

- az állami vagyonhoz tartozó eszközökkel átlátható, hatékony és a köz szolgálatában történő gazdálkodást tovább erősítse,
- hatékony, gazdaságilag racionális és költségtakarékos társasági működés biztosítása az állami vagyonba tartozó társaságok esetében,

¹⁵⁹ Uu. 7-8.

¹⁶⁰ Cadbury Report 2.1., In.: Uu. 8.

¹⁶¹ Uo. 9.

¹⁶² Uo. 11-13.

¹⁶³ Felelős Vállalatirányítási Ajánlás (a továbbiakban: FVA) III. fejezet

¹⁶⁴ AUER (2015), 63.

¹⁶⁵ http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok/ajanlas_allami_tulajdonu_tarsasgok_szamara.html Letöltés dátuma: 2019. január 20.

- valamint Magyarország polgárainak az állami szféra, és különösen az állami tulajdonú társaságok hatékony működésébe vetett bizalmát erősítse.¹⁶⁶

Az ajánlás további felépítése az OECD elveit követve fő komponensként határozza meg a társaság döntéshozatali rendszerének kialakítását.¹⁶⁷ Meghatároz olyan követendő célokat, amelyeknek érvényesülnie kell a működés, valamint a szervezet kialakítása során. Ilyen nevesített cél, elv az állami vagyon megőrzése, tulajdonosi befektetés biztosítása, a társaság értékének a védelme, valamint a felelősség és a feladatok világos megosztása.¹⁶⁸

8.1. A társaságok ellenőrzése, személyzeti politika és az összeférhetetlenség

A társasági feladatok egyik fundamentumának kell tekinteni azok ellenőrzését. Lévén, hogy az állami, valamint önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságok a közvagyonnal gazdálkodnak, az ellenőrzésnek kiemelt jelentőséget kell tulajdonítani, aminek több fajtája, formája létezik. Elkülöníthetünk az ellenőrzési formák között külső ellenőrzést, valamint társaságon belüli ellenőrzést.¹⁶⁹

Az FVA az alábbi ellenőrzési formákat ismeri:¹⁷⁰

- felügyelőbizottság,¹⁷¹
- független belső ellenőrzés,¹⁷²
- ügyvezetés,¹⁷³
- MNV Zrt. ellenőrzési feladatköre,¹⁷⁴
- kontrolling,¹⁷⁵
- könyvvizsgáló.¹⁷⁶

Az FVA ajánlásokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogy a felügyelőbizottságnak milyen szerepet kell betöltenie a társaságok életében. A felügyelőbizottság fontosabb hatáskörei és feladatai közé tartozik:

- ellenőrzi a társaságok jogszabályoknak megfelelő működését,
- véleményezi a gazdálkodás szempontjából jelentősebb ügyleteket, nagyobb volumenű

¹⁶⁶http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyitasi_ajanlasok/ajanlas_allami_tulajdonu_tarsasgok_szamara.html Letöltés dátuma: 2019. január 20.

¹⁶⁷ FVA V. fejezet 1-8.

¹⁶⁸ FVA V. fejezet 1-8.

¹⁶⁹ AUER 2015), 65.

¹⁷⁰ FVA VI. fejezet

¹⁷¹ FVA VI. 59-83.

¹⁷² FVA VI. 84-94.

¹⁷³ FVA VI. 95-98.

¹⁷⁴ FVA VI. 99-100.

¹⁷⁵ FVA VI. 101-108.

¹⁷⁶ FVA VI. 109-113.

kötelezettségvállalásokat és osztalék felosztására vonatkozó javaslatokat,

- megvizsgálja az éves beszámolót, mérleget.¹⁷⁷

Ezeken túlmenően a jogszabályi megfelelésnek eleget tévőn rögzítve van, hogy minden többségi állami tulajdonú társaságnál kötelező létrehozni felügyelőbizottságot.¹⁷⁸

Az ajánlás külön rendelkezik arról az esetről, amikor a társaságnak nincsen igazgatósága. Az FVA ajánlása erre az esetre az ügydöntő felügyelőbizottság létrehozása, amelyre testált hatáskört, értékhatárokat az alapító okiratban/alapszabályban/társasági szerződésben kell rögzíteni.

A következő pontban a független belső ellenőrzésről szólnak ajánlások, amely szerint a felügyelőbizottság határoz meg a belső ellenőrzés számára feladatokat, és készít tervet, amit a felügyelőbizottság hagy jóvá. A rendszer működésének nyomon követését a felügyelőbizottság és az ügyvezetés látja el.

Ezt követően a társaság ügyvezetésének kialakítására tett javaslatok kerülnek terítékre. Megállapítható, hogy az ügyvezetésnek másodlagos szerep jutott, feladata, hogy a tájékoztatás és információáramlás területén ellenőrzési feladatokat lásson el¹⁷⁹ úgy, mint a belső kontrollok működéséről készített jelentések, belső ellenőrzési jelentések feldolgozása, valamint az általa hozott határozatok végrehajtásának ellenőrzése.¹⁸⁰

Az MNV Zrt. ellenőrzési feladatköre alapján tulajdonosi ellenőrzés keretében rendszeres auditot tart a társasági portfólióba tartozó társaságok felett.¹⁸¹ Ezt megkönnyítendő, az állam, mint a tulajdonosi jogok gyakorlója Kontrolling Információs Rendszert működtet, és abba rendszeres, legalább negyedéves rendszerességű adatszolgáltatást kér azon társaságoktól, amelyekben a Magyar Állam tulajdoni aránya meghaladja a 10 %-ot. A rendszer az adatokat, naprakész információkat nyomon követi, ezekből elemzések készíthetők, amelyek biztosítják a társaság(ok) ellenőrizhetőségét.¹⁸² Különlegességként említhető, hogy az FVA ezen ellenőrzési körbe vonja be a könyvvizsgálati ellenőrzést, amely klasszikus külső ellenőrzési formának tekinthető.¹⁸³

Mindezek az előremutató ellenőrzési mechanizmusokon túlmenően a tulajdonosi joggyakorlás és a vagyonkezelői tevékenység olyan feladatok ellátását jelenti, amelyek megvalósításához kiemelkedő szerep jut az emberi erőforrás-menedzsment, kiváltképp a

¹⁷⁷ FVA VI. 70.

¹⁷⁸ 2009. évi CXXII. törvény 4. § (1) bek.

¹⁷⁹ AUER (2015), 66.

¹⁸⁰ FVA VI. 95-97.

¹⁸¹ FVA VI. 99-100.

¹⁸² FVA VI. 101-104.

¹⁸³ FVA VI. 109-110., AUER (2015), 66.

kiválasztásra és ösztönzésmenedzsmentre. Ez a köztulajdonban lévő társaságok esetében különös figyelmet érdemel, így ennek megfelelően az FVA külön fejezetben rendelkezik ezen ajánlásokról.¹⁸⁴ A tulajdonosok által jelölt testületi tagok és vezetők kiválasztásának szempontja alapvetően a szakmai kvalitás és megfelelő képesség kell, hogy legyen.¹⁸⁵ A tagok és vezetők díjazásának a törvény által meghatározott módon és keretek között kell eleget tenni.¹⁸⁶ Az állami társaságoknak kiterjedt összeférhetlenségi szabályokat kell alkotnia annak érdekében, hogy transzparens viszonyok között történjen a köztulajdon kezelése.¹⁸⁷ A személyzeti politikáról és az összeférhetlenségről szóló fejezet az igazgatóság tagjainak kiválasztási módszerével kezdődik, ami szerint megfelelő képességgel, szaktudással, készséggel, tapasztalattal rendelkező személyek lehetnek tagok, és a létszámot oly módon kell meghatározni, hogy az ne terhelje a társaságot a testület működésével kapcsolatos költségek.¹⁸⁸ Az első számú vezető kiválasztásánál kiemelt körültekintéssel kell eljárni, hiszen mind a tulajdonos, mind a társaság szempontjából stratégiai fontosságúnak minősül, milyen szakmai felkészültséggel rendelkezik, de ezen felül a kinevezéshez szükséges összeférhetlenségi-, és vagyonynyilatkozat-tételi nyilatkozat benyújtása. A felügyelőbizottsági tagokról való rendelkezéssel folytatódik a fejezet, miszerint a 200 millió forintot meghaladó jegyzett tőkéjű társaságok esetében maximum 6 fő lehet, ez alatt 3 fő,¹⁸⁹ kivéve a közhasznú szervezetnek minősülő jogi személyiséggel rendelkező nonprofit gazdasági társaság.¹⁹⁰ Valamennyi tagnak összeférhetlenségi nyilatkozatot kell kitöltenie, és a nyilatkozatnak tartalmaznia kell a más gazdálkodó szervezetnél betöltött esetleges tisztség viselését, valamint információkat meglévő tulajdonrészesezéséről.¹⁹¹

ÖSSZEFOGLALÁS

A diplomamunkám utolsó fejezetéhez érvén azt gondolom, hogy egy nagyon izgalmas és érdekes témakört jártam körül, remélem sikerült felkeltenem az olvasó érdeklődését. A téma tanulmányozása során azt tapasztaltam, hogy rengeteg érdekesítő kérdést rejt magában a társasági jog ezen szegmense, így tettem kísérletet ennek bemutatására, azonban – a dolgozat tartalmi kereteinek való megfelelés nyomán – feldolgozása természetesen nem minden részletre kiterjedő, hiszen túlon túl nagy tárgykörrel van szó, valamint számtalan szempontból meg lehet

¹⁸⁴ FVA VIII. fejezet

¹⁸⁵ FVA VIII. fejezet bevezetése

¹⁸⁶ 2009. évi CXXII. törvény 2. §

¹⁸⁷ FVA VIII. fejezet bevezetése

¹⁸⁸ FVA VIII. 114-115.

¹⁸⁹ FVA VIII. 153.

¹⁹⁰ 2009. évi CXXII. törvény 4. § (3) bek.

¹⁹¹ FVA VIII. 157.

azt közelíteni. Úgy vélem, hogy nem véletlen mondható divatosnak és időszerűnek ez a témakör, hiszen ahogy a bevezetőben is utaltam erre, a mai, egyre inkább a globalizáció felé törekvő és a megalomániában hívő világban a nagy vállalatcsoportosulások elementáris szerepet töltenek be az országok, kontinensek életében, hatva rájuk.

A konszernjog, vagy másnéven a vállalatcsoportok jogának vizsgálata során alapvetőnek tartottam hangsúlyt fektetni a jogterület(ek) szabályozásának áttekintésére. Mindez azért volt elengedhetetlen, mert a vállalatcsoportok jogi szabályozása nem kizárólag a társasági jogi joganyagban jelenik meg, hanem több érintkező jogi határterület egyaránt. A társasági jogon kívül hangsúlyosan jelenik meg a vállalatcsoport kérdése a versenyjogban, mivel a vállalkozások piactorzító hatással járó összehangolt működése a kartelltilalomba ütközik. Ezen felül található vállalatcsoporttal kapcsolatos szabályozás a számviteli jogban is.

Véleményem szerint a dolgozatom elején kérdésként megfogalmazott hipotézisek a dolgozat írása folyamán igazolást nyertek. Valamennyi közülük a dolgozatom törzsanyagához, gerincéhez tartozik, hiszen a vizsgált önkormányzati részvétellel működő gazdasági társaságokhoz kapcsolódnak. Az első hipotézisben arra kerestem a választ, vajon megjelennek-e a holding, mint működési forma előnyei a vállalatcsoportok működésében. Erre a kérdésre a társaságok honlapján találtam kimerítő választ, valamint a hatályos joganyagot is megvizsgáltam. Azonban különbség a kettő között, hogy míg a honlapon a vállalatcsoportként való működésből fakadó tényleges és megtapasztalt tények kerültek leírásra, a jogszabály ezzel szemben és ilyen értelemben nem bír ekkora relevanciával. A működési forma prioritásai közé sorolhatók a pénzügyi előnyök, ezen belül a hatékonyabb pénzgazdálkodás, ami a DV-nél azt takarja, hogy a cégcsoport pénzeszközeit egységesen kezelik, de eredményesebb piaci fellépés is elérhető vele. A vállalatcsoportkénti működés további előnye a vezetési-szervezési előnyök, de vannak közvetlen tulajdonosi előnyök is, mint a hatékonyabb tulajdonosi érdekérvényesítés. Következő hipotézisem megválaszolásában a DV és a MH alapszabályára támaszkodtam. Arra kerestem választ, vajon mennyiben hat(hat) ki a tagvállalatokra (leányvállalatokra) az, hogy az uralkodó tag szervezeti egységei alá-fölérendeltségi, függőségi viszonyban vannak. Itt azt találtam, hogy tagvállalati szinten is követik azt a hierarchikus szervezeti felépítést, mint az uralkodó tag.

A harmadik és egyben utolsó kérdéskör, amit vizsgáltam kutatásom során, hogy a holding részvényese, vagyis az önkormányzat, rendelkezik-e akkora befolyással a vállalatcsoport egészére, kiváltképp a tagvállalatokra, hogy annak irányát meghatározza. Látni kell, hogy amennyiben az önkormányzat alapít egy vállalatcsoportot, amely uralkodó tagjának egyedüli részvényese lesz, azzal az a célja, hogy a vállalatcsoportra testált feladatok minél

hatékonyabban, ügyfél-centrikusabban és eredményesebben tudja elvégezni, szolgálva ezzel a köz érdekét. A vállalatcsoporton belül megtalálhatók jogilag független, különálló gazdasági társaságok, ezért szükséges egy egységes üzletpolitika megléte, amely összefogja a vállalatcsoporton belül elvégzendő tevékenységeket. Tehát az önkormányzat, mint a vagyonkezelő részvényese szükségszerűen beavatkozik, sőt irányítja a társaság döntéseit, amely az uralmi szerződésben meghatározott keretek között további befolyást gyakorol és meghatározza a tagvállalatok irányát.

A munkámat zárva akképpen tudom azt összegezni, hogy a kutatott jogterület szétburjázó mivolta ellenére a jogalkotó próbál lépést tartani a rohamos változó nemzetközi és hazai trendekkel, sőt, mint az FVA ajánlásoknál is írtam, régiós tekintetben kiemelkedő helyet foglalunk el. Abból kifolyólag, hogy a világunkban így hazánkban is láthatóan mindinkább az a tendencia érvényesül, miszerint a tőkeerős gazdasági társaságok felvásárolják azon gazdasági szféra kisebb szereplőit, ahol ők tevékenykednek, a vállalatcsoportok jogának fokozott figyelmet kell, hogy tulajdonítsunk a hazai társasági jogterületen.

IRODALOMJEGYZÉK

1. AUER Ádám (2017): *Corporate Governance; A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
2. AUER Ádám (2015): *Corporate Governance: Állami részvétellel működő gazdálkodó szervezetek*. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest.
3. AUER Ádám – BAKOS Kitti – BUZÁSI Barnabás – FARKAS Csaba – NÓTÁRI Tamás – PAPP Tekla (2011): *Társasági jog*. Szeged, Lectum Kiadó.
4. AUER Ádám – BOROS Anita – SZÓLIK Eszter szerk. (2018): *Az önkormányzati vagyongazdálkodás aktuális kérdései*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
5. BARTÓK István (2008): *A felelős társaságirányítás rendszerei nemzetközi kontextusban*. 107. számú műhelytanulmány. Budapesti Corvinus Egyetem, Vállalatgazdaságtan Intézet. <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/302/1/Bartok107.pdf> Letöltés dátuma: 2018. október 2.
6. BARZÓ Tímea – PAPP Tekla szerk. (2018): *Civilisztika I*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
7. BENDE-SZABÓ Gábor (2014): *A vagyongazdálkodás jogi keretei*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet.
8. CSEH Tamás (2006): Új hitelezővédelmi jogintézmény a magyar társasági törvényben (wrongful trading). *Gazdaság és Jog* 2006/11.
9. DOMOKOS László – VÁRPALOTAI Viktor – JAKOVÁC Katalin – NÉMETH Erzsébet – MAKKAI Mária – HORVÁTH Margit (2016): Szempontok az állammenedzsment megújításához. *Pénzügyi Szemle* 2016/2.
10. <http://www.dvrt.hu/hu/cegunkrol/dv-zrt-megalakulasa> Letöltés dátuma: 2018. október 21.
11. <http://www.dvrt.hu/hu/szervezeti-strategia> Letöltés dátuma: 2018. október 21.
12. FABÓK Zoltán: „Wrongful Trading” in England and Hungary: A comparative study. In GANT, J. L. L. szerk.: *Harmonisation of European insolvency law*. Nottingham, INSOL Europe. http://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/31964/1/9375_Fabok.pdf Letöltés dátuma: 2018. december 16.
13. FÉZER Tamás – KÁROLYI Géza – PETKÓ Mihály – TÖRŐ Emese (2017): *Jogi személyek a gazdasági forgalomban*. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
14. FODOR Gábor (2002): *A liberalizmus „baloldali” kritikái: a polgári radikálisok és a szociáldemokraták (1900-1919)*. Budapest, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet. https://www.ajk.elte.hu/file/POLDI_FodorGabor_dis.pdf Letöltés dátuma: 2018. november 12.
15. GADÓ Gábor (2004): A vállalatcsoport szabályozása az új társasági törvényben. *Gazdaság és Jog* 2004/1.
16. KENYERES János – LOVÁSZY Csaba – MÉHES Tamás – PÉTERFALVI Attila – SÁRKÖZY Szabolcs – TÖRÖK Gábor (2007): *A magánjog alapjai*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
17. KISFALUDI András: *Társasági jog*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsgazdálkodó Kft.
18. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/gaz/gaz1712.pdf> Letöltés dátuma: 2018.11.27.
19. LENKOVICS Barnabás (2014): *Dologi jog*. Budapest, Eötvös József Könyvkiadó.

20. MENYHÁRD Attila (2010): *Dologi jog*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
21. http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalati_ranyit_asi_ajanlasok/ajanlas_allami_tulajdonu_tarsasgok_szamara.html Letöltés dátuma: 2018. november 29.
22. http://www.mnvzrt.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/eljarasi_dokumentumok/vallalatiranyit_asi_ajanlasok/vallalatiranyitasi_ajanlasok.html Letöltés dátuma: 2018. november 29.
23. MONOK Tamás (2019): *A holdingtársaságok adóalanyisága a hozzáadottérték-adó rendszerében*. <http://kozjavak.hu/holdingtarsasagok-adoalanyisaga-hozzaadottertek-ado-rendszerben> Letöltés dátuma: 2019. április 7.
24. NOCHTA Tibor (2013): A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányairól az új Ptk. alapján. *Gazdaság és Jog* 2013/6.
25. PÁZMÁNDI Kinga (2011): Konszernrendelkezések és a vállalatcsoportra vonatkozó szabályozás. *Gazdaság és Jog* 2011/7-8.
26. PÉNTEK Zoltán (2018): Az önkormányzat mint cégtulajdonos. In NAGY Marianna szerk.: *Jogi tanulmányok. Ünnepi konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából. II. kötet*. Budapest, ELTE ÁJK.
27. PINTÉR Zoltán (2002): *A vagyongazdálkodás jogi és gazdasági problémái*. Budapest. <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/80> Letöltés dátuma: 2019. április 7.
28. SÁNDOR István (2016): *Jogi személyek, gazdasági jog*. Patrocinium Kiadó, Budapest.
29. SÁRKÖZY Tamás (2001): *A magyar társasági jog Európában – a társasági- és a konszernjog elméleti alapjai*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
30. SÁRKÖZY Tamás (2016): *Polgári jog I-IV. – Kommentár a gyakorlat számára*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
31. SÁRKÖZY Tamás (2014): *Polgári jog. A jogi személy*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
32. SZEBENYI Péter (2015): *Az ügyvezetés felelőssége a hitelezőkkel szemben*. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kereskedelmi Jogi Tanszék, Miskolc. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/19815/13798.pdf> Letöltés dátuma: 2018. november 4.
33. TOMCSÁNYI Móric (1926, 2017): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest (1926), Dialóg Campus Kiadó, Budapest. (2017)
34. VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter szerk. (2018): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. I. kötet*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest.

Jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól
- 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról
- 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról
- 2009. évi CXXII. törvény a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről
- 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról

- 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
- 2000. évi C. törvény a számvitelről

Egyéb joganyagok, dokumentumok

- 59/1991. (XI. 19.) AB határozat
- 645/B/2008. AB határozat
- Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3201/2012. számú ügyben
- BH 2004. 372. I.
- Fővárosi Bíróság 6.G.40.132/2002/3.
- ÍH 2004. 36.
- ÍH 2005. 34.
- Debreceni Vagyonkezelő Zrt. Alapszabálya
- Debreceni Vagyonkezelő Zrt. Igazgatóságának Ügyrendje
https://dvrt.hu/sites/default/files/4d_igazgatosagi_ugyrend.pdf Letöltés dátuma: 2018. december 1.
- Felelős Vállalatirányítási Ajánlás
file:///C:/Users/xy/Downloads/FT_Ajanlasok_20180801.pdf Letöltés dátuma: 2019. január 23.
- Miskolc Holding Zrt. Alapszabálya <http://miskolcholding.hu/miskolc-holding-zrt> Letöltés dátuma: 2018. október 21.